

ISO-POLIFONIA

“Kryevepër e trashëgimisë gojore dhe shpirtërore të njerëzimit”, UNESCO

“A Masterpiece of oral and intangible heritage of humanity”

www.isopolifonia.com

Newsletter; Shkurt 2010, Nr. 4

Maksi Velo, pikturë “Grupi iso-polifonik Lab”

“Trashëgmia Virtuale”

Katalogimi dixhital i Isopolifonisë

Ilir Parangoni

“Fondacioni Trashëgmia Shqiptare”

Hyrje

Trashëgmia virtuale është term i cili përdoret për të përshkruar marrëdhëniet ndërmjet teknologjisë informative dhe komunikuese me trashëgiminë kulturore. M.g.j.t të dy termit janë të pavarur ndërmjet tyre: Trashëgmia Kulturore përfshinë atë materiale dhe shpirtërore së bashku me vlerat që ato kanë; ndërkohë që trashëgimia virtuale i referohet kërkesës së trashëgimisë kulturore me anë të teknologjive të reja të cilat mundësojnë dhe thjeshtësojnë praktikën e ruajtjes në mënyrë sa më moderne të informacionit. Një element në këtë kuadër është edhe mekanizmi i *database* (arkiv dixhital).

Projekti

Projekti i katalogimit dixhital të Isopolifonisë filloj në janar 2008 me iniciativën e Prof. Vaso Tole dhe në bashkpunim me M.A Ilir Parangoni (Fondacioni Trashëgmia Shqiptare). Për herë të parë, merret një iniciativë serioze për katalogimin dhe dixhitalizimin e trashëgimisë shpirtërore duke synuar regjistrimin e informacionit rreth muzikës së Iso-polifonisë brënda kuadrit të mbrojtjes dhe ruajtjes së saj.

Ky projekt *synon* gjithashtu, gjetjen, studimin dhe grumbullimin e informacionit rreth dhe lidhjet e saj me fusha të tjera

Qëllimi i përgjithshëm i këtij projekti është ruajtja, regjistrimi dhe katalogimi i Isopolifonisë e cila që prej vitit 2005 është bërë pjesë e Trashëgimisë Botërore dhe mbrohet nga UNESCO.

Me terma afat-gjatë ky projekt, *ka për qëllim*, gjithashtu, të bëjtë mundësinë e informacionit të mbledhur nëpërmjet faqes zyrtare të www.isopolifonia.com në internet duke e bërë këtë informacion të hapur për të gjithë.

Në ndërtimin e këtij arkivi dixhital jemi munduar t'i përmbahemi dhe t'i zbatojmë në mënyrë sa më rigorozë standartet e organizatës botërore për katalogim dokumentimin (CIDOC).

Ndërtimi dhe klasifikimi i skedave në database.

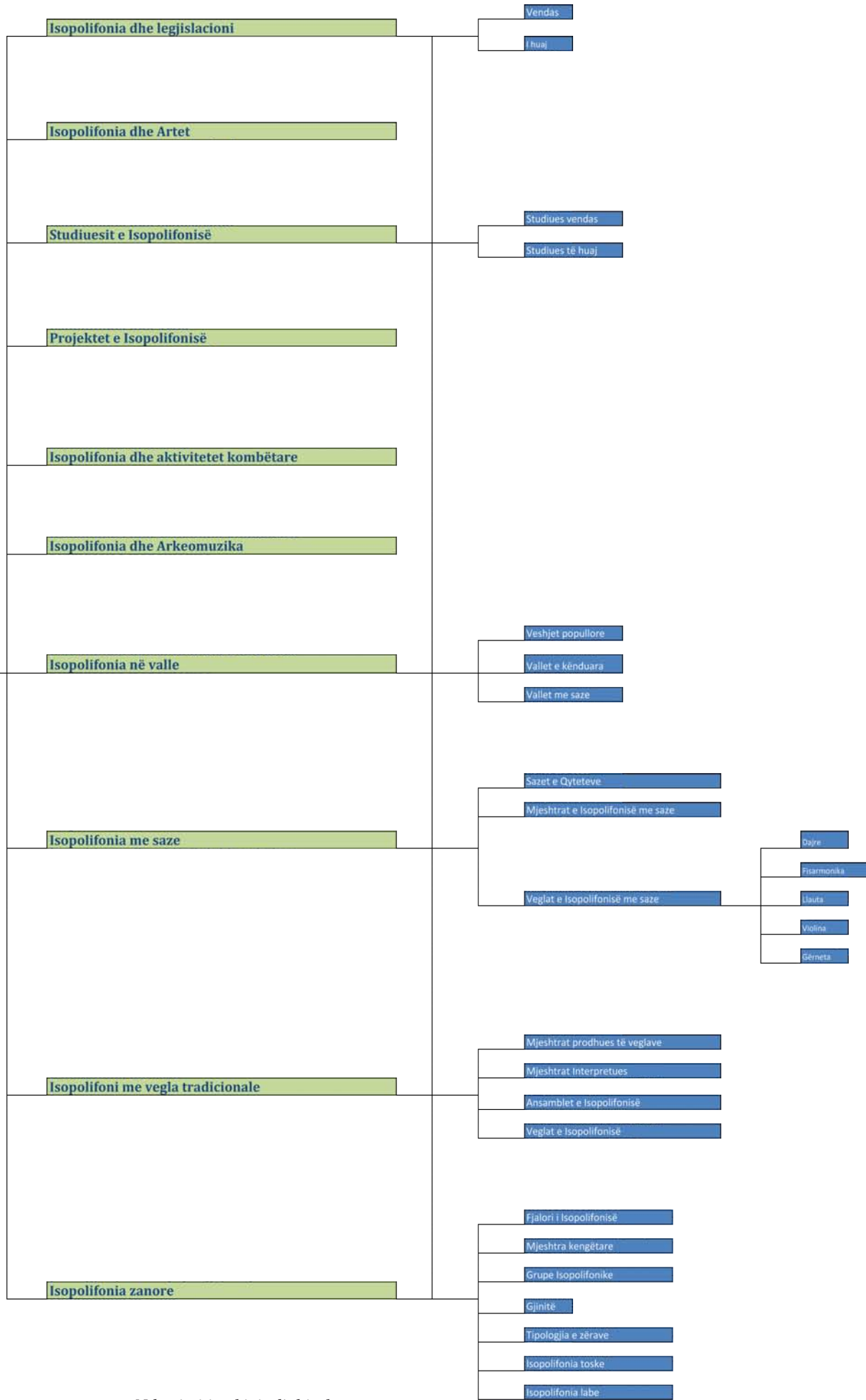
Ndarja dhe vlerësimi është kryer në bazë të kriterëve të vlerësuar nga Prof. Vasil Tole dhe *database* është regjistruar pranë zyrës shqiptare të të drejtave të autorit. Ky arkiv është konceptuar në një kënvështrim të gjërë të

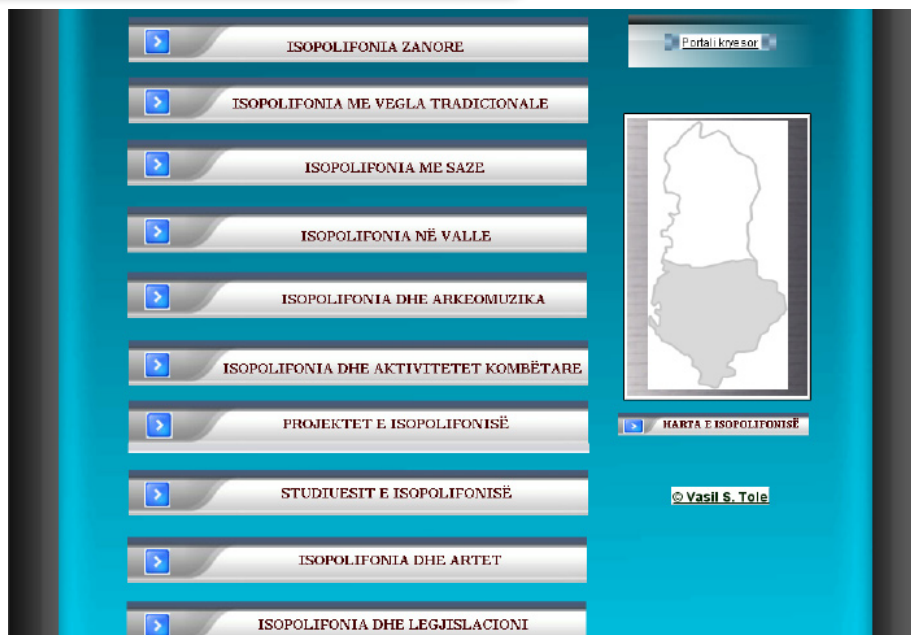
Isopolifonisë, duke përfshirë shumë fusha që lidhen me të duke filluar nga arkeologjia apo veglat tradicionale, grupet, vallet, Legjislacionet, mjeshtrat si dhe shumë element të tjerë. Në këtë arkiv brënda skedave përfshihen këngë në mp3, video të aktiviteteve apo koncerteve dhe debutimeve të këngëtareve të ndryshëm të kësaj trashëgimie.

Ecuria dhe prespektiva.

Për momentin ky projekt ndodhet në fazën e mbledhjes e të dhënave dhe hedhjen e tyre gradualisht në skeda elektronike. Më pas ky *database* do të ritrajtohet nga ana elektronike duke transferuar informacionin e mbledhur në një server qendror duke synuar një format sa më të gjatë të informacionit dhe publikimin më pas në faqen zyrtare www.isopolifonia.com. Këtu të dhënat do të jenë të aksesueshme nga kushdo që është i interesuar në lidhje me Isopolifonisë dhe kërkon të informohet rreth saj. Ndërsa paralelisht, në mbështetje të kësaj nisme, kemi shfrytëzuar burime të tjera alternative *online* si Facebook, Youtube etj. në ruajtjen dhe promovimin e vlerave të kësaj trashëgimie botërore.

Portali

Veglat e IP me saze IP. DATABASE

Studuesit e Isopolifonise

PORTALI

Gerneta

Violina

Llauta

Fisarmonika

Dajre

Isopolifonia zanore labe IP. DATABASE

Isopolifonia zanore labe

PORTALI

Isopolifonia Labe

Isopolifonia Toske

Tipologjia e zerave

Gjinite

Grupe Isopolifonike

Mjeshtra kengetare

Fjalori i Isopolifonise

Veglat e Isopolifonise IP. DATABASE

Veglat e Isopolifonise

PORTALI

Kodi i Venies

Lloji i Venies

Aerofone

Fmri i Venies

Fyell

Vendodhja

m. Vegjet muzikore

Kush e interpreton

Fyellitani esthite

Te dhienat teknike

Per fuq plotesuar

Memorat e interpretimit

Per fuq plotesuar

Bibliografia

Straboni, "Geographica", lib. VI, kap. 318, Buzuku Gjon, "Meshari", Tiranë, 1908, Bogdani Ramazan, "Fjalori koreografiki i Hasit", Tiranë 1977; "Fjalori i mitologjise", 1997

Foto

Skica

Muzik

Google Custom Search

news

Projekti:

"Mbrotjtja e Iso-Polifonise Popullore shqiptare"

www.contactmusic.com/new/artist/nsh/artistnames/tm%20fyell - 27K - [Cached](#) - [Similar pages](#)

melodi me fyell FREE MP3

home > mp3 search > results for melodi me fyell songs (you are here) ... free mp3 downloads - melodi me fyell free music downloads ...

www.aimp3.net/search/melodi_me_fyell/mp3/a1 - 36k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Video results for Fyell

YouTube - Malesori me fyell
1 min 28 sec
[www.youtube.com](#)

Fyell i gjalle
2 min 58 sec
[www.youtube.com](#)

Where Fyell Families lived in Scotland in 1891 - Ancestry.com

View many different Fyell family history facts from birth, marriage, and death military records, census records, immigration records, ...

www.ancestry.com/facts/Fyell-family-history-sets - 55k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Grupi Vranisht - Melodi me fyell - eSnips. share anything

Grupi Vranisht - Melodi me fyell - eSnips. share anything

Isopolifonia në valle IP. DATABASE

Isopolifonia në valle

PORTALI

Vallet me saze

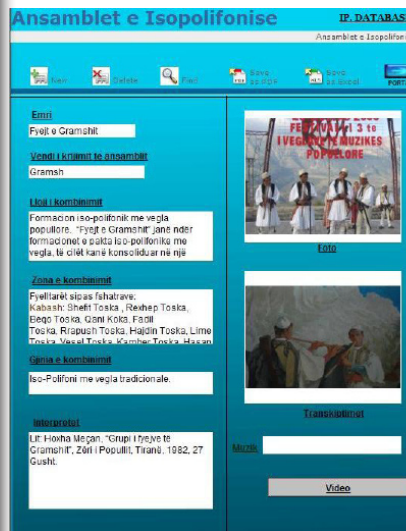
Vallet e kënduara

Veshjet popullore

Emri i grupit	Foto e grupit	Vendi i krijimit gr.	Isa e grupit	Rapsodi e grupit	Kthyesi i grupit	Presesi i grupit	Muzika e gr.	Marresi i grupit	Repartori i grupit
Pleude e Gjirokastrës		VLORE	Jonuz Shehu, Demo	Populli	Skender Tushë	Javer Erindi dhe Toto Kostasidin Thana	Xhevat Avdull	Rreshat Osmani	Nësi këngëti e Formacioni muzikor
Grupi iso-polifonik		VLORE	Në ndihmë të	barilori Konstandin	pop. Bashkërisht		nenori Reshat		Nësi këngëti me të
TRIO VLONJATE		VLORE		DERVISH ÇUMA	AGRON SELIMI		GOLIK JAJUPI dhe		"Billobinësh neve ARJAN SHENJU
GRUPI I BENCES		BENÇE, TEPELENE		PERLAT MELI	MEHMET VISHE				
GRUPI ERÇURIA		ÇURKËKËSTER	Adilbaki Çenko						
VEZHDAVËSHIT		VLORE			NEBI SIMO	YZEDIM SIMO			VENDIM ZYKA dhe
CIPRI		VLORE		TOMOR LELO					

Foto	Objekti Arkeologjik	Lloji i materialit	Vendgjetja	Skica	Periudha	Vendodhja
	Pani me Siringe	Mermer	Parku Arkeologjik,		Shek. IV. P.e.s	Muzeu Kombetar,
	Skene Argetimi	Bazoreliev	Parku Arkeologjik,			
	Apoloni me liren e	mermer	Zona Arkeologjike e			
	Sirena Vajlore	Mermer	Parku Arkeologjik,		Shek. III P. Krishtit	Muzeu Kombetar,
	Muza e muzikes	Mermer	Parku Arkeologjik,		Shek. II, P. Krishtit	Instituti Ndokombet
	Sirena	Bishiti i Pallos, Durres			Shek. IV, P. Krishtit	Muzeu Kombetar,
	Sirena vajtoze	bronz-metal	Parku Arkeologjik,		Shek. IV, P. Krishtit	Austri
	Sirenat e Apolonise	Mermer	Parku Arkeologjik,			
	Muzikanti antik	bronz				
	Kembore mesjetare	bronz	Parku Arkeologjik,		Shek. V. P.E.S	Muzeu Kombetar,
	Gongu	Bronz-metal	Parku Arkeologjik,			Muzeu Kombetar,
	Cimbalet	bronz-metal	Parku Arkeologjik,			Muzeu Kombetar,
	Valltare antike	gur	Muzeu Kombetar,			
	Sirena Vajtoze	gur	Parku Arkeologjik,			Parku Arkeologjik,
	Amfore me skena	qyteti antik i Durresit			shek. II-II, P.e.s	Muzeu Arkeologjik,
	vallezim, ene	qyteti antik i Durresit			shek. III. p.e.s	Muzeu arkeologjik
	instrumentisti me	qeramike	qyteti antik i Durresit			Muzeu arkeologjik,
	stoli idiofone	ar dhe argjend	qyteti antik i Durresit			Muzeu Arkeologjik,

“MASH, ministri per dixhitalizimin”

z. Myqerem Tafaj

“Qendra e Studimeve Albanologjike ofron për herë të parë studime master dhe doktorate”.

Ministri i Arsimit Tafaj : Studimet në QSA, është premtimi i mbajtur i Qeverisë Berisha.

Ministri i Arsimit dhe Shkencës mori pjesë në hapjen e studimeve të masterit dhe doktoraturës nga Qendra Shqiptare e Studimeve Albanologjike.

Bashkimi i Instituteve Kërkimore të Arkeologjisë, Gjuhësi dhe Letërsisë, Historisë, Kulturës Popullore, si dhe i dy Qendrave Kërkimore, asaj të

Studimit të Artit dhe asaj të Enciklopedisë Shqiptare, të riorganizuar tashmë në Qendrën Ndëruniversitare të Studimeve Albanologjike (QNSA), nisi për herë të parë në Shqipëri, studimet master dhe doktoraturë për 140 të rinj shqiptarë, prej tyre dhe 15 nga trojet jashtë vendit.

Në përshëndetjen e tij, Z. Myqerem Tafaj vuri në dukje se nisja e studimeve master dhe doktoratë nga kjo qendër, është tregues i qartë i premtimeve të mbajtura të Qeverisë Berisha. Ai vlerësoi se shkollimi i të rinjve prej QSA-së, ka veçori, krahasuar me studimet e tjera, pasi këto studime përbëjnë një bazë të mirë të kërkimeve shkencore.

“Pranë Qendrës së Studimeve Albanologjike janë ofruar nxënës të shkëlqyer dhe kjo përbën një premisë bazë për mastera dhe doktorata shumë të mira, duke ruajtur statusin e qendrës më të mirë në nivel shkencor”, - tha Tafaj.

Ministri i Arsimit dhe Shkencës shtoi se kriteret e ekselencës në të cilat e mbështet punën QNSA, duke garantuar nivel të lartë formimi për studiuesit e së ardhmes dhe se strategjia e qeverisë për arsimin dhe shkencën synon që, brenda një periudhe të shkurtër, ta forcojë sistemin universitar dhe pasuniversitar të studimeve, për ta ngritur atë sa më shpejt në standardet e afirmuara europiane.

Në fund të përshëndetjes së tij, Ministri Tafaj ndau në mënyrë ceremoniale, përpara auditorit të mbushur me studentë të QNSA dhe me punonjësit shkencorë të këtij institucioni të rëndësishëm, diplomat për tre punonjës të QNSA që u nderuan me titullin “Profesor-Doktor”.

QSA, aktualisht me rreth 100 punonjës shkencorë e specialistë të kualifikuar, është një ndër institucionet ndëruniversitare e kërkimore të rralla që vë në shërbim të formimit të thelluar të studentëve e të kërkuesve të rinj pothuaj një specialist për çdo student të pranuar në shkollat e saj të Masterit e të Doktoraturës.

“Intervistë me Ramadan Sokoli”

Faksimilet Haki Koci

Kolosi i etnomuzikologjisë shqiptare flet për kalvarin e vuajtjeve të shumta gjatë regjimit komunist

Pse transmetohej pa emër muzika ime në Radio “Tirana”?!

Prof. Ramadan Sokoli

Kush është Ramdan Isuf Sokoli

“ Lindi në Shkodër në 14.06.1920 në gjirin e një familje qytetarësh të pasun. Zanafilla e të tij del nëpër gojëdhëna e sipas një peme gjenealogjike, thuhet se kjo famije rrjedh nga fshati Bojaj i Sumës së Malësisë së Madhe.

“ Është marrë me muzikë që në shkollën fillore, ku ishte ngritur nje fanfarë veglash frymore të tunxhit. Në këtë shkollë mësoi përdorimin e disa veglave. Më vonë gjatë shkollës së mesme mësoi përdorimin e violinës si dhe të disa veglave me tela. Në moshën 16-vjeçare filloi të krijoj këngë.

“ Gjatë viteve ‘30 ndoqi studimet e larta në konservatorin “Luigi Cherobini” të Firenzes, për flaut e kompozicion.

“ Në vitin 1945-1946 emërohet si instruktor muzike në Ministrinë e Kulturës në Tiranë. Më vonë u punësua si instruktor i filarmonisë shqiptare. Por pas një viti, për shkaqe biografie e pushuan nga puna. Pas pak kohe e emërojnë në Shtëpinë e Kulturës (1952-1953), por edhe aty e pushuan po për shkaqe biografie. Së andejmi, punësohet në Liceun Artistik si arsimtar për flaut si dhe për disa lëndë të ndryshme. Aty, për herë të parë futi në programin mësimor lëndën e Folklorit Muzikor, duke bërë vetë dhe përpunimin e teksteve dhe programin.

“ E nxorren në pension në moshën 55-vjeçare, si një arsimtar të thjeshtë, në një kohë që e ndjente veten ende shumë të fortë për të dhënë e punuar më shumë.

Sipas dëshmimeve të shkruara në Arkivën e Raguzës, Sokolajt rrjedhin nga malësorët e Dalmacisë. Të parët tanë kishin lidhje krushqie me feudalët e vendit. P.sh.Ibrahim Pashë Bushati u martua me Fifen e Dervishajve (alias Sokoli). Dikur këto lidhje krushqie u prishën më Vezirin e fundit Mustafa Pashë Bushati, për shkak të vrasjes së nipave, (të cilët nuk duhet të trashëgonin titullin e familjes, por ishin fëmijët e tij që duhet ta trashëgonin). Ky kob mizor la oshëtima të mëdha. Mahmut Beu (stërgjyshi im që shpëtoi gjallë) iku me prindërit e vet dhe me kushërinjtë e vet dhe u strehua në pallatin e Sulltanit të Stambollit, ku punuen si administratorë. Pas rënies së Mehmetit, Vezirit të Shkodrës, këta u kthyen në atdhe bashkë me kushërirën e vet dhe rindërtuan shtëpinë në Shkodër, ku linda dhe u rrita dhe unë.

Pra, siē thashë më lart, të parët e mi kishin lidhje me Hamza Kazazin, Iliaz Pashë Dibren etj. Aso kohe Shqipëria shtetërore përbëhej nga katër vilajete: Shkodra, Shkupi, Manastiri dhe Janina.

Bash në kohën e iluminizmit dhe të Kongresit të Berlinit, vendi ynë mjerisht u cilësua nga diplomacitë “një shprehje gjeografike”, prandaj shqiptarët patriotë po flijoheshin për copëtimin e vendit tonë, i cili po ndahesh në katërsh, duke e gjymtuar nëpërmjet kufijve të dhunshëm. Në këto rrethana, Hodo Mahmut Sokoli la votrën për mbrojtjen e tërësisë tokësore. Një mori burrash trima e liridashës u tubuan në Bibliotekën e Pazarit të Vjetër. Hodo Mahmut Sokoli, nga ballkoni i ngrehinës, mbajti një fjalim të zjarrtë: Pastaj shkëputi dekoratat dhe gradat e larta, madje zhveshi rrobat ushtarake dhe i zëvendësoi me rroba kombëtare. Ndërkohë, u hoq nga shtiza flamuri turk e në vend të tij u vu flamuri kombëtar shqiptar. Kjo ngjarje e shënuar bëri jehonë të madhe-siē u shpreh poeti kombëtar Gjergj Fishta: Nëpër shtatë krajlitë i vojti nami, Ky nam është ruejtë deri më sot nëpërmjet këngësh popullore, të cilat vijuan të këndohen deri në kohën tonë:

Hot e Grud ishin betue,

Ulen n’Shkodër me ba dert,

Pa gjak malet mos me i lshue,

Jena nisë me u ba millet.

Shkodër e Malësi janë ēue,

Duen me zgjedhë një komandant.

Hodo Pasha asht emnue,

Nuk ka ēajre pa na ardhë.

Trimat shqiptarë të kryesuar nga komandanti i tyre te ura e Rrzhanicës, qëndruan e ngadhënjyen. Ketë ngjarje me të drejtë e përmendin si një akt demokratik e heroik të historisë tonë kombëtare.

Më vonë i kurdisën një grackë, e futën në një anije luftarake turke dhe e dërguan në Stamboll ku i bënë gjyqin, së andejmi, të dënuar e dërguan në Azerbajxhan, ku vdiq, ose më mirë plasi nga marazi.

Në jetën familjare ai ishte fatkeq. E kush mund t’i tregojë vuajtjet e tija. Në vitin 1936, Mehdi Frashëri, ministër i Qeverisë së atëhershme, i vuni emnin “Hodo Beg” një rruge në Tiranë dhe një rruge në Shkodër, për ta nderue këtë hero kombëtar. Unë përshebull u linda në këtë shtëpi dhe u rrita me një frymë patriotike me një dashuri të madhe për atdheun.

Si u inëizuan rreth 1000 pjesë në shirit magnetofoni?

Jam marrë me muzikë që në shkollën fillore, ku ishte ngritur një fanfarë veglash frymore të tunxhit. Në këtë shkollë mësova përdorimin e disa veglave. Më vonë gjatë shkollës së mesme mësova përdorimin e violinës si dhe të disa veglave me tela. Në moshën 16-vjeëare fillova të krijoj këngë, si psh: Blegëron delja, me tekst popullor.

Më vonë nxora këngën “Lulja me erë”, e cila u përhap edhe përtej kufijve shtetëror, nëpër Kosovë. Theksoj se kjo këngë, gjatë lëvizjes studentore 1981-1985, me tekst të ndryshuar u bë një hymn, kushtuar lirisë kundra shtypjes kombëtare e gjenocidit serb.

Gjatë viteve ‘30, vajta në Itali, ku ndoqa studimet e larta në konservatorin “Luigi

Cherobini” të Firenzes, për flaut e kompozicion. Nuk kisha bursë e asnjë ndihmë shtetërore, meqë im atë ishte i internuar politik nga fashistët. Nga kjo kohë midis krijimtarisë vokale e instrumentale, mund të përmendë një “Nokturn”, përkushtuar shokut tim, Qemal Draëini, i cili më 1947 vdiq si martir në birucat e sigurimit.

Pasi u riatdhesova, u emërova si instruktor muzike në Ministrinë e Kulturës në Tiranë, në vitin 1945-1946. Më vonë u punësova si instruktor i Filarmonisë Shqiptare. Por, pas një viti, për shkaqe biografie më pushuan nga puna. Pas pak kohe më emëruan në Shtëpinë e Kulturës 1952-1953. Edhe aty më pushuan po për shkaqe biografie. Së andejmi më punësuan në Liceun Artistik si arsimtar për flaut si dhe për disa lëndë të ndryshme. Aty, për herë të parë futa në programin mësimor lëndën e Folklorit Muzikor, duke bërë vetë dhe përpunimin e teksteve dhe programin. Ndërkohë vazhdoja lëvrimin e etnomuzikologjisë në terren, duke kryesuar **ekspedita shqiptaro-gjermane** (1957), si dhe shqiptaro - romune (1958). Nëpërmjet ekspeditave të larpërmendura u inëizuan rreth 1000 pjesë në shirit magnetofoni.

Fillimisht transmetohej muzika ime në Radio “Tirana”, por pa emër. Pak e nga pak filluan të jepnin ndonjë edhe me emër, si p.sh., rapsodi për pianoforte, Koncert për flaut e orkestër, duete për vegla frymore (flaut, oboe ose klarinetë). Një kuintet veglash frymore. Një kuartet për klarinetë e harqe, disa miniatura për klarinete e harqe, Elegji për violë e violinë, Valle për orkestër, “Buzë liqenit” (Suite orkestrale). Gjithashtu janë botuar dy vëllime me miniatura për piano. Ndërsa për vokalet janë përpunuar disa syresh, si Tufë këngësh për fëmijë, Mallëngjimi arbëror, Burimi në Mal, Dhimbja e nënës, Kënga e fundit e

Jeronim de Radë, Dimri-sipas poezisë së Ndre Mjedës, Korale e shoqëruar më pianoforte.

Ndihma e gjuhës sonë për muzikologjinë

Nga botimet e shkruara po përmend:

Vallet shqiptare nëntor 1954

Fjalët e përmbledhura në lëmin e muzikologjisë, në buletin shkencor 1956

Metrika dhe prozodia jonë popullore (nëntor 1953)

Melodika jonë popullore 1960

Humori dhe satira në lirikën tonë popullore 1961

Rreth muzikës sonë popullore 1961

Rreth muzikës shqiptare në kohën e Skënderbeut, Muzika dhe shkenca (Revista Shkenca dhe jeta”)

Figura e Ali Pashë Tepelenës (Revista “Ylli” 1970)

Mbi Veprimtarinë e Fan Nolit si kompozitor

Këngët e dashurisë, në revistën “Mehr-licht”

Sistemet e shkrimeve muzikore, Rev.”Ylli”

Gjenezja e flamurit dhe Hymnit kombëtar,

Hyllësi e këngëve të bektashianëve

Përveç këtyre janë botue në frëngjisht në revistën “Les lettres albanaises” një numër artikujsh për personalitetet e kulturës dhe muzikës shqiptare, duke filluar me Niketë

Dardanin i shek.IV, Jan Kukuzeli i shek.XII, Letërkëmbimi Dragomirshizkit me Gjergj Kastriotin, Skënderbeun: Fan Nolin, si dhe një seri artikujsh për piktorë, skulptarë e arkitektë. Disa më të rëndësishmit janë: Lahuta dhe këngët e kreshnikëve; Ndihma e gjuhës sonë për muzikologjinë; Rreth gurrave të muzikës sonë popullore; Gjama mortore; Folklori muzikor shqiptar; Lorenc Antoni; Kryeveprat e artit parahistorik etj. Shto këtu edhe disa shkrime të botuara në Revistën “Shqipëria e re”, në gjuhë të huaj, si dhe në gazetën “Eurorilindja, dhe në revistën “Pionieri”.

Janë skedarizue pra disa qindra shkrime të botuar në biblioteka të ndryshme. Ndër këto dallohen edhe librat:

1. 1.Les dances populaires et les instrument musicaux du peuple Albanais - Tiranë 1958
2. 2.Chansons populaires Albanais (Albanskije narodnjije poesni) Tiranë, 1965
3. Figura të ndritura - Jan Kukuzeli e Andrea Aleksi, Tiranë 1965
4. Folklori muzikor shqiptar -Morfologjia, Tiranë 1965
5. Metodë për fyer, Tiranë, 1970
6. Vallet dhe muzika e të parëve tanë, Tiranë 1971
7. Folklori muzikor shqiptar - Organografia, Tiranë, 1970
8. Veglat muzikore të popullit shqiptar, Tiranë, 1984
9. Figura e Skënderbeut në muzikë, Tiranë, 1978

10. Gjurmime folklorike, Tiranë, 1982
11. Këngët patriotike, Tiranë, 1985
12. Veglat muzikore të popullit shqiptar, Tiranë 1991
13. 16 Shekuj, Tiranë, 1995
14. Në botën e gojëdhënave shqiptare, Tiranë, 2000
15. Antifonari i Durrsakut Danush Gjergj Lapacaja, Tiranë, 2001
16. Përtej 16 Shekujsh, Tiranë, 2002
17. Pjesë shqiptare për fidanishen e pianistëve të rinj, Tiranë, 2002
18. 20 miniatura pianiste, Tiranë, 2002
19. Krijime e flijime, Tiranë, 2003

Përveç këtyre më mbeten për të shtypur rreth katër vëllime mbi doket e zakonet “Nga djepi deri në varr”; “Rreth mjeteve popullore”; Rreth 12 mijë vargje të këngëve popullore.

Kjo nuk është punë e pakët dhe as e vogël.

Më nxorën në pension në moshën 55-vjeçare, si një arsimtar i thjeshtë, në një kohë që e ndjeja veten ende shumë të fortë për të dhënë e punue ma shumë. Megjithatë, edhe në kushte të vështira, ndër presione të ndryshme politike e psikologjike nuk jam dorëzue, por kam vazhdue me punue, e sot më vjen keq që nuk kam mund me dhanë edhe më shumë. Duhet të përmend këtu faktin se të gjithë meshkujt e familjes sime janë burgosur nga i ashtuquajturit pushtet popullor:

Baba plak, pak kohë pas riatdhesimit nga internimi fashist, u dënua dy vjet burg, unë u dënova 4 vjet e gjysëm, vëllau i vogël u dënue 25 vjet, ndërsa vëllau i madh i burgusur e i internuar 27 vjet.

Gjatë 14 muajve të hetuesisë sime përjetova vuajtjet mizore të pa përshkrueshme. Kush e ka provue mund ta di. Martirët e mjerë se ë'kalojnë, por si në shtratin e Prokustit. Në asi kushtesh kobëzeza zor se mund te qëndroje e dilje së andejmi. Por krahas të këqiave pëson e mëson kush qëndron i pa përkulshëm e i kalitet karakteri.

Pas periudhës së hetuesisë, në gjygin tim ishin 12 të pandehurit, ndër të cilët dhjetë ishin djem e vajza të reja. Gjykimi im zgjati vetëm dy seanca gjatë dy mbasditeve. Ata të ashtëquajturit dëshmitarë, që na ballafaquan me deponime të detyruara i kemi falur. Megjithëse në gjendje të rëndë fizike jam përpjekur me qëndrue.

Shumkush thotë: “Të shkuara të harruara”, por si do të harrohen këto mizori.

Pas dënimit vuajtëm në burgun e kanaleve të Bedenit (Myzeqe), një detë mjerimi i pafund, ku lëvrohej urrejtja e martirizimi, por shpresa për të mbijetuar na jepte një fuqi mbinjerëzore. Periudha e burgut zhduku vlerat njerëzore e intelektuale të shumë njerëzve. Demoralizimi e ëoroditja ishin dëmet më të mëdha që i bëri epoka e diktaturës komuniste popullit shqiptar. E i gjithë ky makth kaloi. Shumë njerëz nuk janë më, i kujtoj të gjithë me mall, me keqardhje e me nostalgji.

I etur si gjithnjë për dritë e për dije, dëgjoj muzikë të zgjedhur, e cila më zhyt në përfytyrime të bukura. Më pëlqen shumë të depërtoj përtej të fshehtave, përtej

makrokozmosit. Kush sodit përtej apsirave të pa fund, shumë shumë larg përtej...

I dua lulet, i dua zogjtë që cicërojnë, i dua kafshët e bukura, sidomos i dua fëmijët e padjallëzues. Kur dëgjoj muzikë të bukur, nuk e ndjej veten të vetmuem. Nuk më pëlqejnë qaramanët porsì shelgjet lotuese; nuk dua t'u shëmbëllej atyne. Do të doja të kisha ende jetë, sepse më vjen keq që nuk dhashë më tepër!

Rilindja Demokratike, 29.09.2007

“Kur bashkëkohësia ndërtohet mbi traditën”,
Në vend të hyrjes për librin e Dr. Resul Llogos “Një jetë me këngë”

Prof. Dr. Vasil S. TOLE

Kur shkruan një hyrje për një libër si ky, që Dr. Resul Llogo ka përgatitur, me rreth 200 poezi folklorike të iso-polifonisë labe, sigurisht që pena të mprehet vetë dhe ashtu si pjestari i një grupi iso-polifonik që bëhet gati për të kënduar, edhe ti fillon të përgatitesh që zëri tënd të vejë fjollë, së bashku me shokët. Kjo gjë të lehtësohet shumë kur mendon se je në një grup, e krah për krah me shokë si Resuli, i cili edhe si studiues, si drejtues i institucioneve vendore të Shqipërisë së Jugut por dhe si bartës i iso-polifonisë të bën udhërrëfyesin në shtigjet e vështira të iso-polifonisë së Jugut.

Dua të them shumë gjëra, por më ler të them së pari ato që vërtet i çmoj në jetën dhe punën tënde Resul.

Që në fillim po të them se je i mirëpritur me këtë libër! Je i mirëpritur se nga iso-polifonia, në faqet e librit tënd, përmes këngëve të popullit, ti vetë mësove dhe na mëson edhe ne të tjerëve të parin mësim: që punët e mira bëhen bashkë. Pse

vete mirë kënga Resul? Thuaje dhe njëherë ta dëgjojnë më mirë ata që se dëgjuan! Kënga vete mirë o djem se trupi, shpirti dhe zërat e këngëtarëve bëhen një; se gëzimi dhe hidhërimi përshkron trupat dhe zemrat si të kalonte në një trup të vetëm; se vetëm kështu lind kënga iso-polifonike, nga zemra, trupa dhe zëra të bashkuar. Këtë dëgjova dhe pashë në librin tënd më së pari!

Je përsëri i mirëpritur se me njerëz si Ty, këngëtarë të denjë në skenë dhe dinjitozë në jetë, ashtu si në një këngë iso-polifonike punët venë mbarë e më mbarë, për një komunitet, por dhe për vendin. Nuk është rastësi Resul, që Gjirokastra u shpall “*Pasuri kulturore e njerëzimit*” në vitin 2004, ashtu si iso-polifonia “*Kryevepër e trashëgimisë gojore të njerëzimit*”, një vit më pas nga UNESCO.

Ishe edhe Ti! Si thotë poeti: *Si një iso e pavënëre/në këngët e popullit edhe unë kam hyrë!* Ashtu bëre. Nuk le gur pa lëvizur, punë pa bërë dhe “*këngë*” pa kënduar që këto vlerat tona të mahnitshme t’i njihte dhe çmonte gjithë bota. Bëre kështu, se ashtu u rrite dhe edukove edhe në këngët e tua: *Bukurinë duaje, shijoje dhe çmoje se të bën më të mirë!* Faleminderit Resul për punën tënde të paçmuar!

Je gjithmonë i mirëpritur, se aty ku ishe ti, iso-polifonisë nuk ju mek as zëri dhe as pamja. Përkundrazi. Iso-polifonia falë teje u këndua më shumë, u kërcye deri në tavan, dhe më shumë grupe të rinj krahas të

vjetërve gjallëruan Gjirokastrën, qarkun e saj dhe Jugun e Shqipërisë. I kujtuam por dhe u kënduam edhe atyre që nuk jetojnë më. Se ata janë aty, në korrin e madh të traditës tënde. Në fillim iso-polifonia të rriti pastaj ti e mbajte atë me çdo mënyrë, siç po bën edhe me këtë libër. Kudo ke miq Resul! Në Gjirokastër, Përmet, Vlorë, Korçë, Leskovik, Pogradec, Devoll, Dropull, Pogon, Andon Poçi, Gramsh, Berat etj. Edhe mua më ke. Jemi miq të vertetë, miq të zënë prej iso-polifonisë.

Do të mbetësh i mirëpritur se iso-polifoninë e këndove edhe në shqip, edhe në greqisht edhe në vllaçe. Ku ka më mirë se fjala dhe dollia tënde nën tingujt e sazeve të evgjitëve? Kjo është vlera tënde o lum miku! Ti e di mirë dhe na i kujton edhe ne të tjerëve se është më mirë të gjëmojnë kudo zërat mulikulturorë të iso-polifonisë, sesa zhurma pa kuptim? Prandaj je iso-polifonist Ti! Se ti di tja marrësh, tja kthesh, t'ja hedhësh, por dhe të bësh edhe iso, kur e sheh që dikush tjetër këndon. Nuk ka bashkëkohësi më të bukur se kjo që kë ndërtuar mbi traditën tënde. E-o!

Ps: Shkrimi botohet si nje homazh pas vdekjes parakohshme të mikut dhe kolegut tone Z. Resul Llogo ne vitin 2009.

“Grupi Folklorik “Vëllezërit FRASHËRI”, këngëtar i shquar i muzikës lirike dhe asaj iso-polifonike popullore shqiptare”

Kryesia e Shoqatës Atdhetare Kulturore “Përmeti” më 7 prill 2007 vendosi ngritjen e Grupit Folklorik “Vëllezërit Frashëri” të Shoqatës Atdhetare Kulturore “Përmeti”. U arrit ngritja e këtij grupi me vlera në sajë të punës së studjuesit të kulturës dhe historisë Kastriot Bezati dhe të muzikantit Ylli Muco. Ngritja e këtij grupi ishte me kohë në programin e kësaj shoqatë sepse e kërkonte atë qëllimi dhe përmbajtja e vetë Shoqatës AK “Përmeti”. Kryetari i kësaj shoqate, zoti Ibrahim Toshkësi, i cili më shumë sekushdo ka punuar dhe punon për fuqizimin dhe lartësimin e Shoqatës “Përmeti”, thotë: “Ngritjen e Grupit Folklorik “Vëllezërit Frashëri” e kërkonte ndërjegjja dhe emblema e Shoqatës “Përmeti”. U ngrit ky grup me artistët e talentuar, që i ka lindur toka e Përmetit në sajë të punës së palodhur të studiuesit me vlera në fushën e kulturës dhe historisë, zoti Kastriot Bezati. Grupi do të shpalojë brenda e jashtë vendit vlerat më të mira kulturore të Përmetit. Ylli në fizarmonikë, Genci, Josifi e Sadiku në klarinetë, Jareku në llahutë, Arturi në violinë dhe Arbani në daire, janë të gjithë mjeshtra të instrumentave të folkut, virtuozë të muzikës me saze të Përmetit. Vaska, Donika, Jolanda, Evgjenia dhe Arbani janë këngëtarë të talentuar dhe me kontribute të vecanta të këngës së mrekullueshme qytetare popullore të Përmetit. Këta artistë i kanë dhënë shumë kulturës së Përmetit dhe tani ata së bashku si grup i organizuar i Shoqatës “Përmeti”, nën drejtimin e nënkryetarit të shoqatës zotit Kastriot Bezati, do të evidentojnë e lartësojnë kudo me koncertet që do të japin brenda e jashtë vendit kulturën e cmuar të Përmetit. Urimet e mija më të mira Grupit “Vëllezërit Frashëri” të Shoqatës Atdhetare Kulturore “Përmeti”.

Sazet dhe kënga popullore qytetare e Përmetit janë tashmë jo vetëm të njohura, por edhe të mirëpritura në viset shqiptare brenda dhe jashtë Shqipërisë. Ato janë të njohura dhe të mirëpritura edhe më gjërë. Kabaja përmetare, kabaja e usta Laver Bariut, gjeneral në klarinetë, muzika dhe kënga me saze e Përmetit, janë nga majat e folkut tonë të mrekullueshëm, bëjnë pjesë në krenarinë e folkut shqiptar dhe hyjnë në vlerat nga më të mirat e folkut të Ballkanit. Kënga ka dhe instrumentet e saj, më kryesoret nga të cilat sot janë: klarineta, llahuta, violina, defi dhe fizarmonika. Instrumentistët janë njëherësh edhe këngëtarë. Kënga fillon, zhvillohet dhe përfundon si këngë lirike. Kush e ka dëgjuar atë vështirë është të mos flas për ngrohtësinë, muzikalitetin, ëmbëlsinë, harmoninë, rrjedhshmërinë, qartësinë dhe poezinë e këngëve të bukura të Përmetit.

Artistët e Grupit “Vëllezërit Frashëri” kanë marrë pjesë e janë vlerësuar pothuajse në të gjitha takimet e festivalet kombëtare në Shqipëri. Instrumentistët e grupit janë të talentuar. Si klarinetistët Genci Muco, Josif Shukollari e Sadik Zeqiri, në llahutë Jarek Muco, në violinë Artur Zeqiri, në dajre Arban Zeqiri dhe në fizarmonikë Ylli Muco. Në përbërje të grupit janë këngëtarët Vaskë Curri, Jolanda Tralo, Donika Pecallari, Evgjeni Culli si dhe Arban Zeqiri, që është si cilësuar edhe në orkestër, si dajrexhi. Këta këngëtarë janë sot në piedestalin e këngës popullore qytetare të Përmetit. Secili këngëtar i grupit ka jo një, por disa CD, të cilat pëlqehen e kërkohen brenda dhe jashtë Shqipërisë. Instrumentistët dhe këngëtarët e këtij grupi kanë punuar e janë ngjitur në skenë brenda dhe jashtë vendit me klarinetistin e madh Laver Bariu. Artistët e këtij grupi kanë marrë pjesë edhe në mjaft takime e festivale ndërkombëtare, si përshebull në Francë, Greqi, Turqi, Suedi, Finlandë e Norvegji. Ata kanë marrë pjesë dhe janë vlerësuar edhe në festivalet e organizuar në Kosovë.

Në vitin 2004, në Festivalin Komëtar të Sazeve në Korçë, sazet e Përmetit u nderuan me Cmimin e Dytë, ndërsa në Festivalin e 7-të Folklorik Kombëtar të Gjirokastrës, Grupi Folklorik i Përmetit u vlerësua ndër të tjerët me Kupën e Festivalit. Si në Korçë ashtu dhe në Gjirokastrë ishin artistët e këtij grupi që i dhanë këto cmime Përmetit.

Kastriot Bezati dhe Ylli Muco janë respektivisht Kryetar dhe Udhëheqës Artistik të Grupit Folklorik “Vëllezërit Frashëri” të Shoqatës Atdhetare Kulturore “Përmeti”.

“Të njohim grupin iso-polifonik, Jehona Labe, Vlorë”,

Krijuar ne shkurt 1999, me Kengetare nga treva te ndryshme te Vlorese Laberise, gje qe perben dhe karakteristiken te ketij grupi, “Jehona Labe” ka qene mjaft e suksesshme ne veprimtarine e saj,

ne te cilen radhiten nje sere koncertesh brenda dhe jashte Shqiperise, si ne Greqi, Izrael, Tirane, Tepelene, Berat, Fier, Vlore, etj.

Repertori i Grupit perfshihet ne tre Albume, ku permbahen reth 70 kenge, melodi, ligjerime, kenge lirike, patriotike, Humoristike, etj. “Jehona Labe” eshte Laureant i festivalit Folklorik Kombetar Gjirokaster ne shtator 2000, me kengen “Hamit Guga nje pellembe” kenduar nga Berdo Berdaj.

Grupi:

1. Poeti popullullor, Nertesi Asllani (Drejtues artistik), Bolene-Vlore

2. Berdo Berdaj, Dukat -Vlore

3. Vater Sulce, Mesaplik-Vlore

4. Mico Ferraj, Brataj-Vlore

5. Vullnet Silaj, Drizdar- Mallakaster

6. Avdi Xholi, Progonat-Tepelene

7. Adelina Asllani, Kallarat-Vlore

8. Kalo Zeneli, Velce-Vlore

9. Robert Memaj, Lezhan -Vlore

10. Sadush Kamaj, Brataj-Vlore

11. Bejushe Bajrami, Velce-Vlore

12. Mirvete Begaj, Bolene-Vlore

“Pulla nga Festivali i Beratit”

“Të njohim Fyelltarët e Gramshit ndër vite”

Akademik Vasil S. TOLE

Fyelltarët sipas fshatrave:

Kabash: Shefit Toska¹, Rexhep Toska, Beqo Toska, Qani Koka, Fadil Toska, Rrapush Toska, Hajdin Toska, Lime Toska, Vesel Toska, Kamber Toska, Hasan Nasufi, Hamit Nasufi, Murat Brami, Qamil Toska, vessel Paja, Fadil Toska, Shaban Elezi, Ali Elezi, Sabri Elezi, Zeqo Elezi.

Poroçan: Estref Buzani, Tele Cani, Halit Brami.

Fshati i Gjerë: Kapo Elezi, Aqif Carçiu, Hajdin Carçiu, Nebi Carçiu, Lime Carçiu.

Tërvol: Asllan Sinani. Hasan Sharku, Shaban Lepuri, Shaqir Sinani, Neim Sharku, Bajram Popa.

Stor: Hysni Qeti, Qemal Xhaferri, Daut Lumshi, Bajram Lumshi.

Broshtan: Medi Kumria.

Vinë: Likë Koçi, Murat Kotorri, Nexhip Bajrami, Gëzim Bajrami.

Drizë: Xhelal Elezi.

Cingar i Poshtëm: Abedin Zogu.

Gjergjovinë: Ismail Vlashi.

Kishtë: Fejzo Arapi, Servet Arapi, Kamber Trimi.

Grazhdan: Riza Mërxheku, Koçi Mërxheku.

Kukur: Refat Shuli, Isa Bega.

Gribë: Shaze Dauti, Mone Rika, Haxhi Kokla, Shyqyri Fetahu.

Rmath: Caush Mema, Shaban Tarko.

1 I njohur në popull si “Nëna e fyellit”.

Sojnik: Skënder Mullaosmani.

Mukaj: Baze Meta, Shaqir Haxhiu, Razim Guzi, Qerime Muka.

Kuratë: Zere Ibro, Rexhep Ibro, Yzeir Taçe, Afëz Taçe.

Lenie: Shahin Hasa, Zëre Toppali, Qani Hasa, Tefe Osmani.

Bratilë: Abedin Sogani, Hasan Sogani.

Kodovjat: Ymer Hysa, Bajram Shahini.

Mashan: Share Kishta, Gëzim Murati.

Gramshfshati: Riza Brahimi.

Koçaj: Hajdin Cekrezi, Bashkim Llapushi.

Bletëz: Mete Skora.

Skënderbegasi: Skënder Taçe, Myslim Zeneli.

Vidhani: Dylber Lleshi, Ylli Braçi.

Kërpica: Rexhep Gaxholli, Mete Gaxholli, Xhaferr Boçi, Berdhyl Xhepexhiu.

Kushova: Rustem Zani, Tomorr Zani.

Jança: Feta Tabaku, Jaçe Tanaku, Dylber Braçe.

Tunja: Muharrem Llaha, Faik Miraka, Xhepe Miraka, Islam Senia.

Duzha: Shefqet Latifi.

Katërlisi: Haxhi Dollani.

Prrenjas: Refat Bërdëllima, Dervish Bërdëllima.

Grekani: Dervish Cani, Demir Hysa.

Saraseli: Myrto Tërvoli, Shaban Saraseli.

Ostenthi: Tahir Ballolli.

Dufshani: Hajdar Baku, Qerim Baku, Gani Hima.

Sulti: Share Hoxha.

Kutërqara: Rexhep Duzha, Mustafa Duzha, Abaz Duzha dhe Jaup Duzha.

Darzeza: Vesel Coka, Shyqo Tafa dhe Dike Liçi.

-Qerime Osmani, fyelltarja e parë e rrethit të Gramshit. Ka marrë pjesë në FFK e Gjirokastrës 1973, së bashku me 14 fyelltarë të tjerë të Gramshit: Shaban Elezi, Ali Elezi, Qani Koka, Hajdin Toska, Kamber Toska, Mërkur Qose, Shaqir Sinani, Neim Sharku, Brahim Sinani, Estref Ymeri etj.

“Kënga e iso-polifonisë nëpër vite ”

Timo Mërkuri

Kënga iso-polifonike është një organizëm i gjallë që ecën, ndryshon e ritet nëpër vite ashtu si fëmija. Por ndërsa fëmija ritet nga të ushqyerit dhe përkujdesja e nënës, kënga ka nevojë për më shumë se kaqë. Duke qënë e madhe vetë, duhen viganë që ta marin përdore, ta ushqejnë e ta ritin duke e bërë të aftë t'i rezistojë kohës dhe zhvillimeve të saj.

Treva e Bregdetit dhe e Labërisë duke qënë djepi ku u përkund dhe u rit kënga iso-polifonike gjer në atë stad sa filloi të quhej thjeshtë “këngë labe”, kishte pothuaj të njëjtin ritëm të kënduarit, gati gati edhe të njëjtën melodi aqë sa të dukej se këndohej njësoj në të gjithë fshatrat, ndonëse me tekste të ndryshme.

Sado bukur të këndohej, krijohej një monotonie melodike e cila dalngadalë filloi tu vriste veshin njerëzve, qoftë dëgjuesve qoftë edhe vetë këngëtarëve.

Pikërisht në këtë kohë doli në skenë Neço Muko Himarjoti i cili falë dhuntisë së tij natyrore dhe dashurisë së tij për këngën, bëri hapin e madh të kënga labe, duke shpëputur prej saj këngën himarjote.

Të këndosh këngë labe nuk është e lehtë, por të këndosh këngë himarjote duhet të keshë dy palë mushkëri. Aqë e vështirë është isua në këtë këngë.

Teknika e përdorur nga Neço Muko tani është e njohur; dhënia e një funksioni të ri të hedhësit të kësaj kënge dhe forcimit të isos. Falë kësaj teknike si dhe mjeshtërisë të këngëtarëve Neço Muko, Andrea Bala, Koço Çakalli, Pano Kokaveshi etj kënga himarjote dallohej në të gjithë trevën e Himarës dhe

të Labërisë.

Ajo me të drejtë mund të quhej “Margaritari i Kurorës Iso-Polifonike”.

Në Pilur, të kënduarit qoftë labçe qoftë himarjotshe, sado mjeshtëri të kishin këngëtarët, përsëri nuk të jipte atë kënaqsi që pretendohet. Dhe pilurjotët janë vërtet këngëtarë të zotë. Mund të përmendim këtu se edhe pjestarët e grupit të Neço Mukos si A. Bala, K. Çakalli qënë nga Piluri dhe P. Kokaveshi ishte nip pilurjot. Duke qënë si të tillë ata natyrshëm e prunë “avazin” himarjot në Pilur duke spostuar në këtë mënyrë të kënduarit tradicional lab. Por po natyrshëm edhe ky “avaz” ishte dicka e importuar, pa bazë e qëndrueshmëri vendase. Duhet të sqarohet se vërtet Piluri dhe Himara janë shumë praën njëri me tjetrin, por dallimet në fizionomi, në filozofi të jetës, në mënyrën e të jetuarit dhe të konceptuarit të jetës është e ndryshme. Ska rëndësi këtu se kush është më “progresiv” apo “modern”, kush ka patur mirëqënie dhe kulturë më shumë pasi Himara është dalluar nëpër shekuj për të përballë varfërisë gati proverbiale të pilurjotëve.

Por koha ecën dhe gjithnjë pretendon.

Dhe ja, pikërisht në këtë kohë doli në skenë Lefter Çipa dhe grupi i tij pilurjot i cili që me debutimin e parë mori famë në gjithë vendin. Të kënduarit e grupit të Pilurit ndryshonte kryekëput nga gjithë grupet e mëparëshme dhe të kohës aqë sa që në melodinë e fyellit dallohej që ishte grupi i Pilurit. Ndonëse në këtë kohë dolën shumë grupe nga fshatra të ndryshëm të Bregut e Labërisë, disa shumë të suksesshëm, përsëri nëpër biseda ngrihej lart ky grup dhe Lefter Çipa si krijues i tij.

Është thënë që kënga pilurjote u shpëput nga kënga himarjote ashtu si kjo e fundit dikur u shpëput nga kënga labe. Kjo është e vërtetë, por ne do shikojmë pikërisht ndryshimin midis këngës pilurjote dhe asaj himarjote në funksion të idesë të shprehur që në fillim të shkrimit. Mundësia për të analizuar ngjashmëritë dhe dallimet e gjithë grupeve që dolën në këtë kohë është shumë e pakët për ne, prandaj le të shohin vetëm këto dy këngë, këngën himarjote dhe atë pilurjote;

1-Përbërja e grupit

a-Te kënga himarjote grupi përbëhet nga marësi, pritësi, hedhësi dhe dy gjer në katër veta mbajtës së isos .Kjo është përbërja tradicionale e këngës labe në të gjithë trevat. Në raste të ralla mund të shtohet një ose dy mbajtës së isos, por ata nuk ndryshojnë ndonjë gjë. Roli i secilit është i përcaktuar si me thënë, me kufij si rëndom te kënga labe. Është mjeshtëria e hedhësit dhe forca e mbajtësve të isos që të bëjnë të ndalosh hapin dhe ta dëgjosh me kënaqsi këtë këngë. Nuk e dime në se mund të largohet njeri nga vëndi ku këndohet kënga ‘‘Vajz’ e Valëve’’ apo ‘‘Moj nepërka pika pika.’’ Apo çfardo kënge tjetër e këtij grupi.

b-Te kënga pilurjote grupi përbëhet asnjëherë më pak se dhjetë veta duke marë një masivizim të paparë më përpara në këngën iso-polifonike.Të duket sikur në skenë është ngritur gjithë fshati dhe këndon.Të duket sikur nuk ke përpara një grup fshati por një asambël shteti.

Të gjithë këndojnë. Secili ka detyrën e tij funksionale,marësi,pritësi,hedhësi e grupi i mbajtësve të isos. Por në se te grupi i këngës himarjote i dallon lehtësisht të tërë,bile edhe mund të bësh vlerësime për secilin,te grupi i këngës pilurjote,ky kufi është i padallueshëm. Këtu duhet të përjashtojmë rolin e marësit qoftë dhe për faktin se nis këngën,por edhe se dallohet gjatë gjithë këngës duke mos u ‘‘mbytur’’ asnjëherë nga isua. Bile duhet të themi se në se bukuria e këngës himarjote qëndron në masën më të madhe të isua,te ajo iso e zgjatur dhe e forte,te kënga pilurjote bukuria qëndron më shumë te marësi zëri i të cilit lartësohet akoma më tepër,sa më shumë që forcohet isua. Te kënga pilurjote tekstin e ‘‘lexon’’ pavarësisht se isua vjen dallgë dallgë. Teksti, pra zëri i marësit qëndron gjithnjë përmbi këto dallgë iso-je.

Në qoftë se të kënga himarjote marësi pasi mbaron misionin e tij si marës,ndihmon në mbajtjen e isos,te kënga pilurjote ndodh e kundërta;mbajtësit e iso-s , në fakt një pjesë e këtij asamblu iso-mbajtës ,ndihmojnë marësin për tu evidentuar sa më tepër .

Për hir të së vërtetës duhet të pranojmë së ky grup kaq i madh,një asambël më vete,nuk qe parë ndonjëherë në këngën iso-polifonike të bregut dhe labërisë.Ky masivizim ndoshta ishte një diktat i kohës kur u ngrit dhe këndoi ky grup.Por ndërsa përgjithësisht masivizimi ul cilësinë,merita e këtij grupi dhe e krijuesve të tij qe se ky masivizim i forcoi vlerat e tij duke na dhënë një tip të ri kënge dhe bile shumë të bukur.

2-Isua te këngët

Isua është pikërisht elementi që na intereson më shumë në këto këngë të këtyre dy grupeve.Le të shohim iso-n himarjote psh te kënga ‘‘Vajz’ e valëve’’;

Marësi;*Vajz e valëve*.....

Pritësi; *O ho o o*

Marësi; *Zemëra s’ja mbaa a a n*

Hedhësi; *O o o*

Grupi i isos *A a a a a a a a a a n*

Marësi; *Mbi një gur anës së detit qan e mjera qan e gjora qan e shkreta*

qaaan

Grupi i isos *A a n*

Pra siç po e shohim isua te kënga himarjote vjen e zgjatur dhe e njëtrajtëshme dhe të duket se nuk do mbaroje kurrë. Te disa këngë të tjera është më e shkurtër si psh te kënga;’’Moj nepërka pika pika’’,por prapë është shumë e gjatë për tu mbajtur ‘‘me një frymë’’

Por këtu vlen të themi diçka për ison himarjote. E para isua është tepër magjike, për t’u dëgjuar plot me ëndje. Nuk gabojmë po të themi se pikërisht te isua qëndron gjithë bukuria e këngës, gjithë lezeti i saj .Është normale të shikosh një grup njerëzish që rinë e dëgjojnë me ëndje ison e grupit himarjot, gati gati pa marë frymë,thua se edhe frymarja e tyre mund t’i prishë punë asaj, isos.

E dyta është se isua konsiderohet gati gati e shënjtë. Përgjithësisht gjithë kënga iso-polifonike ishte e ‘‘papakëshme’’, në kuptimin që nuk guxonte kush të fliste e ta ndërpriste atë,por nëqoftë se kur ja mirte marësi, dikush pëshpëriste apo bënte gjeste me dorë,si psh sill rakinë apo mezenë, kur vinte radha e mbajtjes së isos,as era s’guxonte të frynte e jo më të bëzante dikush. Mund të ngelej edhe ai që shërbente me tabaka në dorë e të mos guxonte të lëvizte. Me sa duket pikërisht isua e trasmenton emocionin e këngës himarjote. Thua se isua ishte fjala

që nisej për te zoti lart ne qiell dhe s'guxonte kush t'ja ndërpriste rrugën .

Te kënga pilurjote gjithçka ndryshon. Le ta shohim këtë te kënga psh "Bejk e bardhë"

Marësi; *O duke tundur....*
 Pritësi; *O ho o*
 Marësi; *zbret nga mali, me shamin ulur te balli*
 Grupi i isos, hedhësi etj ; *O ho oho oho hooo ohoho ohoho ohoho*

Pastaj këndohet rëfreni ; *Tundu moj bejk e bardhë tundu*
Natënë me hënë duku
Bejk e bardh e bor e malit
Ti je moj ilaç i çobanit.

Dhe rëfreni këndohet me të njëjtën mënyrë si më sipër, pra nga të gjithë. Pra te kënga pilurjote isua nuk është e njëtrajtëshme si një zanore e stërgjatur, por vjen valë valë, duke shfrytëzuar forcën e bashkëtingëlloreve në mes të zanoreve, herë duke u ngritur dhe herë duke u ulur, por gjithmonë duke mbajtur sipër zërin e marësit në mënyrë tepër të dukëshme. Isua te kënga pilurjote vjen gjithmonë e fuqishme, si me thënë lind e fuqishme dhe jo duke u forcuar me kalimin e kohës. Ajo që në fillim të trondit. Zëje se dikush të godit me një grusht të fortë dhe duhet detyrimisht të ngrihesh në këmbë për të përballuar goditjen tjetër e cila nuk vonon te vije. Përgjithësisht këngët pilurjote nuk shijohen duke i dëgjuar ulur. Ato sjanë këngë që këndohen reth e reth tavolinës apo sofrës mbushur me meze.

Ato këndohen e shijohen vetëm në këmbë dhe ca më tepër kur tenton ti këndosh edhe vetë. Ska gjë se s'di të këndosh mirë. Sjemi në konkurs këtu. Konkurojnë të tjerët. Ti vetëm shijoi ato si të të vijë më mbarë.

3- *Fyelli.*

Për hir të së vërtetës duhet të theksojmë se i pari që futi fyellin në këngën iso-polifonike ishte Neço Muko Himarjoti te disa nga këngët e tij të inçizuara te shoqëria PATHE në Paris. Dhe kjo ishte tepër e suksesëshme. Por pavarësisht nga sukcesi te këngët ku u përdor, ky instrument nuk u bë dot pjesë përbërëse, pjesë organike e këngës himarjote. A për shkak të instrumentistit, a për shkak se ishte diçka e re dhe e padëgjuar më parë dhe nuk u pranua po me atë dëshirë që u pranua novacioni i tij te zërat e këngës. Por sido që të jetë, ai është nismëtari i këtij novacioni në këngën iso-polifonike. Të kuptohemi, fyelli ka qënë përherë shoqërues i jetës baritore në Labëri e Bregdet, shok i ngushtë në vetminë e barinjve. Nëpërmjet tingujve të tij, bariu i vetmuar sillte një shoqëri gazmore apo të trishtueshme në vetminë e tij. Nëpërmjet tingujve të tij çonte mesazhe të shpirtit të tij a në qiell a te njerzit që ndoshta e dëgjonin. Nuk është përallë dimri historia e Fyellit të Tanës.

Pra fyelli ishte shoqëruesi i bariut në vetminë e tij. Por që ai të bëhej shoqërues i një grupi njerëzish që këndonin, të bëhej shoqërues i këngës së tyre, këtë për herë të parë e praktikoi me sukses, ndonëse të pjesshëm Neço Muko Himarjoti. Aty e mori Lefter Çipa fyellin dhe e futi te grupi i Pilurit, jo në një e dy këngë por si pjestar organik i grupit polifonik. Mjafton të dëgjosh fyellin e grupit të Pilurit dhe të kuptosh se po vjen Bejka e bardhë, apo Vito Pëllumbesha apo të këndosh bashkë me tingullin e fyellit; *O në të marça manushaqe*

S' dua doktor e ilaçe
O mos u ngut o zogu i shkathët
Bregu është vënd i ashpër

Fyelli është i vetmi instrument në "asamblin" iso-polifonik të grupit të Pilurit, por pavarësisht se është i vetmi, ai jo vetëm që fillon para marësit këngën, sa që mund të themi se "bën prezantimin e grupit dhe të këngës", por e shoqëron këngën nga fillimi gjer në fund.

Fyelli është këngëtari më i madh i këtij grupi famoz.

4- *Teksti i këngës.*

Te grupi i Neço Muko Himarjotit dallohen tekstet e këngëve me autor vete Neço Mukon apo edhe të mara nga krijimtaria e rapsodëve të krahinës.

Është bërë proverbiale mënyra e krijimit të tekstit dhe të këngës "Moj Katina nina nina" me vargjet; *Dil në penxhere*

*Të të shoh njëher
Moj Katina nina nina
Zemërën ma mer .*

Ose kush mund të harojë vargjet e këngës ‘‘Vajz’ e Valëve’’;

*Vajz’ e valëve
Zemëra s’ja mban
Mbi një gur anës së detit
Qan e mjera,qan e shkreta ,qan e zeza qan.*

.....
*Ju të bukur zogj
Te ju kam një shpres
Ju që shkoni det e male
Dua t’ju pëjes e mjera dua t’ju pëjes.*

.....
*Në ëndër mu bë
Djali në vapor
Sikur shkoi dhe i hodhi
Vajzës një kuror o e mjera vajzës një kuror.*

Ka shfrytëzuar me sukses edhe krijimet e rapsodëve të zonës si te kënga ‘‘910 viti’’

*Nëntëqint e dhjetë viti
Than Himara kryengriti
Seç u ngre myteserifi
Asqer nga Preveza ngriti
Himarës seç ja vërviti
Himar e zeza Himarë
Njëmij e dyqint këmbanë
Ç’kini këmbana pse s’bini
Apo trëmbi nga veziri.*

Lexuesi me të drejtë do thotë se po i citoj me shumë dëshirë tekstet e këtyre këngëve.Është e vërtetë i nderuar lexues.Vetëm ndrojtja se mos bëhem i besdisshëm më frenon që ti citoj të gjitha me radhë me shpresën që të shijoni edhe ju mrekullinë e këngëve himarjote.Ndrojtja mos bëhem i besdisshëm dhe se mos dal nga tema. Se për Neço Mukon dhe këngët e tij mund të flasësh e të këndosh dhe kurrë të mos lodhesh.

Por ja ku erdhi Lefter Çipa i grupit te Pilurit me tekstet e krijuara prej atij vetë. T’i quash rapsodi është pak,t’i quash poezi s’mjafton. Ato s’mund ti lexosh,ato vetëm mund ti këndosh ,prandaj le ti këndojmë bashkë;

*O edhe rrushi që të piqet
Kërkon një behar të tërë
Jo më dy zemra që digjen
Duan një mot e ca hënë
O në të marçaj moj manushaqe
S’dua doktor e ilaçe.*

.....
Ose këngën e kuacës;*Shko dhe rrotulloma synë
Mos më le vetëm në brinjë.*

Ka shumë të drejtë autori kur thotë se ;

*Këngët e Atdheut tim
Jan ilaç janë shërim .*

Eleganca e vargjeve,shprehur me një figuracion befasues,ta bën edhe më të dashur këngën,edhe më të paharueshme melodinë.

E kush mund t’i harojë vargjet;

*Nga kjo balt e kësaj toke
Mer një grusht e shtrydhe fortë
Pika gjaku do kullojë
Luftën e madhe tregon.
Kemi derdhur gjak me okë
Ndaj lulëzon kijo tokë .*

Po qe se do më pyesnit për tekstin e këngës së Naimit do ju ftoja të këndonim të gjithë ;

O i

ëmbli për të gjallë

*I gjalli për Shqipëtarë
Pak jetove,shuma na le
Shumë more dhe në dhe
Bilbil i vëndeve të mia
More Naim Shqipëria.*

Duke dëgjuar tekste të tilla kushdo i jep të drejtë autorit kur shprehet;**O shokë vdeksha nga kënga/.../Në këngë të kthenet vaji.**

Niveli artistik i këtyre teksteve jo vetëm që qëndron shumë më lart se tekstet e këngëve të mëparëshme por shërbeu edhe si etalon edhe për tekstet e grupeve të tjera ,pjesmarëse ose jo nëpër festivale.Të gjitha grupet filluan të angazhonin poetë të vërtetë për krijimin e teksteve të këngëve,jo si më parë që mjaftoheshin me një rapsodi të rimuar e të lëmuar.

Ishte vetë kërkesa e kohës për ngritje cilësore të këngës iso-polifonike,kërkesë të cilën krijimtaria jonë popullore e përballoi dhe e kapërceu me sukses.

5- Pjesmarja e femrës në grup.

Thamë se grupi i Neço Mukos përbëhej prej pesë-gjashtë veta dhe në përbërjen e tij nuk kishte asnjë femër. Është e vërtetë që në incizimet që bëri në Paris ai aktivizoi në grupin e tij Tefta Tashkon e Tula Paleologun, por megjithatë pjesmarja publike e gruas himarjote si pjestare grupi nuk u arrit. Jo se s'këndonin gratë në Himarë e fshatrat e saj,por ato kufizoheshin me të kënduar brenda shtëpisë apo lagjes,e shumta e shumta brenda fshatit. Mund të këndonin edhe në fshatra të tjera kur shkonin për krushqira e gëzime,por gjithnjë në ambiente privatë. Dalja e tyre në publik, qoftë grave qoftë dhe vajzave ishte e pamundur. Këtu ndikojnë zakonet e mbylljes së femrës brenda caqeve të caktuara. Dhe të kënduarit në publik quhej "punë burrash" dhe s'duhej të përziheshin gratë .

Faktori i dytë ka të bëjë me faktin se gratë e fshatrave të Himarës duke qënë me veshje të zezë,mbartin me vete realitetin e zisë për një vdekje të ndodhur.

Dhe zia mbahej gati gjithë jetën.Atëherë si mund të paraqitej para të huajve duke kënduar një grua që mba zi? Shikuesi nuk di kush i ka vdekur asaj gruaje veshur me të zeza,por mendon që mba zi për ndonjë shumë të afërt djalë, vajzë, burrë, motër a vëlla. Atëherë si mund të dalë ajo e të këndojë para të huajve .Vërtet vajzat nuk visheshin me të zeza në jetën e përditëshme por hapërsira e lirise publike edhe për to qe e kufizuar.

Për hir të së vërtetës duhet të themi se këtë "tabu" e thyen së pari vajzat e Dhërmiut me grupin e tyre simpatik të cilat jo vetëm në konkurime lokale fituan simpati por edhe në ato kombëtare. Kaqë duhej në gjithë Bregdetin e Labërinë. Elementi femër pati rastin të shpalosë diapazonin e aftësive dhe talentit që kishte .

Në grupin e Pilurit pjesmarja e femrës qe shumë e theksuar aqë sa mund të themi se gati gjysma e grupit përbëhej nga to.Jo vetëm kaqë por ato qenë edhe marëset e këngëve më të forta e më famoze qoftë Bejk e Bardhe,Naim Shqipëria,Njëzet e tetë mijë yje etj.Përgjithësisht rolin e marësit te grupi pilurjot e interpretojnë femrat dhe duhet theksuar,me plot sukses. Emrat e Vasillo Lapa,Katina Muço,Ermioni Mërkuri,etj, në Pilur dhe Katina Bejleri ne Himare janë sinonine të këngëve që ato kënduan me plot sukses.Ato e ngritën emrin e tyre bashkë me famën e këngëve që kënduan.Prandaj në qoftë se dëgjon që ti thërasin me emrat e këngëve ,si Bejka,Vito Pëllumbesha ,Kuaca e kuqe etj, mos u habitni.Këto emra u shkojnë shumë për shtat dhe ne na pëlqen që ti kujtojmë këngët e suksesëshme.

E pse jo, edhe ti këndojmë së bashku.

“Nazif Çela”

Këngëtari i shquar i iso-polifonise labe

Nazif Çela: Ne kënduam të parët këngën “Janinës ç’i panë sytë”

Nazif Çela

Këngëtari i njohur Nazif Çela flet për karrierën e tij dhe të grupit polifonik të Vlorës. Ai tregon për pjesmarrjen në Festivalin e Gjirokastrës të grupit të Lapardhasë dhe për çmimet me të cilat është vlerësuar ky grup. Nazif Çela tregon për shfaqjet në Hollandë të grupit të Lapardhasë me dramën “Elektra” dhe për vlerësimin që i është bërë muzikës së këtij grupi në Hollandë. Albumi i tij i ri vjen në një forëm tjetër këtë herë. Këngët polifonike të jugut e veçanërisht të Vlorës janë të interpretuara me muzikë këtë herë. Këngëtari Nazif Çela shprehet se, “Arsyeja që do t’i punonim me muzikë ishte se ne shikonim disa këngëtarë të trevave të ndryshme, qoftë edhe të Vlorës të cilat merrnin tekstet e mia të kompozuar aq bukur dhe ndërfutnin një ritëm në to. U detyruam që këto këngë t’i punonim me muzikë”.

-Cilat janë fillimet e karrierës suaj?

Fillimet e karrierës sime janë para 30 vitesh me këngën polifonike me të cilën kam filluar karrierën. Kam filluar me këngët e labërisë dhe kryesisht kam kënduar me grupin e Lapardhasë. Këngët e mia janë të panumërta në interpretimin në skenat tona, por kënga më e njohur dhe ajo që është më e famshme është kënga “Janinës ç’i panë sytë” në vitin 1983. Në ishim të parët që e interpretuam këtë këngë në Festivalin e Gjirokastrës dhe u vlerësua me çmimin “Laurant i Festivalit”. Në këtë festival shumë kompozitorë të botës e vlerësuan këtë këngë dhe u shprehën se kjo këngë kishte një sinfoni të cilën do e kishin zili të gjithë kompozitorët.

-Si vazhdoi karriera juaj me grupin polifonik të Vlorës?

Në vitin 1983 u prezantova me këngën “Janinës ç’i panë sytë” ndërsa në vitin 1988 kisha tekstin e këngës legjendë të “Tanës” ku edhe aty morëm një çmim të merituar. Më shumë festivale të tjera ku kemi marrë pjesë jemi vlerësuar me çmime. Një tjetër çmim i merituar është çmimi i parë që i është dhënë grupit të Vlorës me këngën “O moj bletëza punëtore”, këngë të cilën e kemi realizuar me Fatbardha Brahimi, një këngëtare e talentuar.

-Ju keni qenë pjesmarrës edhe në mjaft koncerte në botë. Si është pritur polifonia labe atje?

Për herë të parë si grupi polifonik i Lapardhasë kemi qenë pjesë e një festivali ndërkombëtarë në Ohër. Ka qenë në fundin e vitit 1988. Ishte një festival i madh dhe ne u paraqitëm me një legjend e cila quhej “Legjenda e urës”. Aty zumë një çmim të merituar i cili vlerësoi këngën. Kjo këngë u vlerësua shumë edhe nga publiku i cili me duartrokjet e tij ngriti sallën dhe ne nuk mund të vazhdonim të këndonim.

-Janë shumë grupe polifonike të krahinave të ndryshme. Nga çfarë dallohet grupi juaj?

Grupi jonë dallohet për karakter të këngës polifonike. Ne ishim një grup kompakt dhe i hershëm, ishim pompoz si grup dhe mundëm të rendnim vetëm tek polifonia. Grupet e tjera të polifonisë ndiqnin sadopak edhe variacionet polititke. Grupi jonë ishte vetëm polifonik. Ai nuk futej në këto trazira sepse ato kërkonin edhe forcë të madhe dhe diçka tjetër, por ne nuk mund të thyenim grupe të tjera, dhe me polifoninë mundën që t’ia dalim mbanë dhe kjo ishte rruga më e zgjedhur jona.

-Reziston përsëri grupi juaj ashtu si është krijuar?

Grupi jonë është përsëri në këmbë, ashtu siç është krijuar dikur. Edhe pse disa nga ne janë larguar, ashtu si unë

që kam ardhur në Tiranë, por grupi jonë është kompakt përsëri. Përpara dy vitesh jemi paraqitur në Festivalin e Gjirokastrës me dy këngë, njëra ishte folklorike dhe tjetra ishte një këngë e kohës së sotme. Në këtë festival ne u vlerësua me një vend të merituar. U futëm në 18-she, dhe më pas na skualifikuan sepse godisnim disi situatën e kohës.

-Çfarë mendoni për ecurinë e këtij festivali, është në rritje apo në rënie?

Mua Festivali i Gjirokastrës para dy vitesh më ka pëlqyer. Ai më kujtoi të gjitha mbresat e festivalit të asaj periudhe, këtë herë ishte më me forcë dhe më goditës. Ne në këtë festival patëm një tekst i cili ishte disi goditës për kohën dhe kjo gjë na skualifikoj.

-Ju vini me një album të ri në tregun muzikor. Çfarë sjell ndryshe ai?

Ky album sjell muzikën polifonike të Vlorës në një forëm tjetër. Së bashku me producentin tim Flamur Muhameti menduam që të disa nga këto këngë ne menduam që t'i sillnim me muzikë. Arsyeja që do t'i punonim me muzikë ishte se ne shikonim disa këngëtarë të trevave të ndryshme, qoftë edhe të Vlorës të cilat merrnin tekstet e mia të kompozuar aq bukur dhe ndërftunin një ritëm në to. U detyruam që këto këngë t'i punonim me muzikë.

-Ju vendosët që polifoninë ta sillnit me një ritëm muzikor. I ka dhënë ngjyra të tjera kjo këtyre këngëve?

Patjetër që i ka dhënë një ngjyrë tjetër këngëve muzika polifonike. Unë jam udhëheqës në polifoni dhe shokët e grupit do të vijnë pas meje në këngë. Kjo është lehtësia që të jep polifonia tradicionale. Në një këngë me muzikë duhet të ndjekësh se ku do të drejtojë kompozitori. Ky faktor ishte disi i vështirë për mua dhe ndjeva se kisha disa luhatje por gjithsesi u përshtata.

-Qëndron vështirësia tek fakti se duhet t'i realizoni vet të gjithë zërat në këto këngë?

Po është e vërtetë që e kisha pak të vështirë sepse në këtë album duhet që të gjithë zërat t'i bëja vetë. Unë kam bërë të gjithë pjesën e një grupi polofonie.

-Vihet re kostumi popullor të cilin e mbani gjithmonë veshur në këngët tuaja polifonike...

E veçanta e polifonisë është kostumi popullor. Në momentin kur vesh kostumin mua më duket se marrë gradë, dhe duhet që atë kostum që kam veshur t'ia përshtat këngës.

-Bashkëpunimi juaj me këngëtarën Nertila Vreto për këngën “Lala Gjoni” është pritur mjaft mirë nga publiku...

Po. Është e vërtetë. Kjo këngë është pritur mjaft mirë nga publiku. Ky bashkëpunim është nisur pa pretendimin se mund të bëhej një hit. Kjo këngë është mjaft e vjetër dhe është kënduar gjithandej qoftë në jug, qoftë në veri. Duke iu përshtatur kësaj kënge Flamur Muhameti e përshtati këtë këngë për brezin e ri.

-Si lindi bashkëpunimi me këngëtarën Nertila Vreto?

Me Nertila Vreton unë u njoha këtu në Tiranë. Unë kam pak vite që kam ardhur këtu në Tiranë, pesë vite, por edhe Nertila ka ardhur më studime këtu dhe nuk ka shumë vite. Nertila Vreto ka fituar një çmim në Folk Univers, çmimin “Zërat e rinj”. Ajo ka bashkëpunuar edhe me këngëtarë të tjerë. Bashkë me mua Nertila ka bashkëpunuar në albumin e saj dhe në albumin tim. U përshtatën zërat tanë dhe kështu që bashkëpunimi ishte i mirërealizuar.

-Ju mungon Vlora tani që jeni në Tiranë?

Vlora mua mungon shumë sepse aty kam gjithë jetën time. Por mendoj se nëse nuk do të isha larguar nga Vlora nuk do të kisha arritur deri këtu. Mund të kisha ngelur në atë fazë dhe të njihesha vetëm si një pjestarë i grupit polifonik të Vlorës.

-Cilat janë koncertet me të cilat keni qenë i angazhuar këtë vit?

Në janar unë isha në Hollandë së bashku me grupin e Lapardhasë. Ishim të angazhuar në një projekt dramaturg siç ishte projekti “Elektra” e Sofokliut. Ne punuam aty një muaj dhe dhamë nëntë shfaqje në Hollandë. U pëlqye në një masë të konsiderueshme pjesmarrja jonë në këtë dramë. Ishim katër këngëtarë të grupit të Lapardhasë, unë, Fatbardha Brahimi, Manush Brahimi dhe Feti Brahimi. Ne bëmë muzikën e kësaj drame. Muzika jonë ishte 25-27 minuta pjesë e dramës “Elektra”. Shqiptarët që ndodheshin aty na ndihmuan me përkthimin dhe bënë që ne të ishim në brendësi të dramës. Në korrik kjo dramë u dha në Festivalin e Butrintit. Në Vlorë u dha edhe një shfaqje aty. Më pas u dhanë edhe shfaqje në disa qytete në Maqedoni. U dhanë dy shfaqje edhe në Shkup ku patëm një sukses të merituar. Dhe shumë shfaqje të tjera në Shqipëri.

“Zaho BALili, në kujtim”

Nga z. Maliq Lila

Zaho Balili u lind në tetor të vitit 1951 Rexhin të Kurveleshit. Shkollën tetëvjeçare dhe të mesme e ka mbaruar në Tepelenë. Ka filluar të shkruaj që moshë të re është autori i disa vëllimeve si (drithërimet e praneverës), (paskan çelur manushaqet), (brenqat e shpirtit) (lot kurbeti), dhe (kur dy zemra dashurohen) gjithashtu këngët e tij janë kënduar nga shumë grupe labe, si grupet e Vlorës, Gjirokastrës, dhe të Tepelenës me grupin kryesor atë të Hormovës i cili grup u krijua nga ai në vitet 80, me këtë grup ai fitoi dhe çmimin e parë në festivalin folklorik të Gjirokastrës në vitin 85 me këngën (Flaka mbuloi fshanë) një nga këngët më të bukura të tij është (Balada e nënës). Është autor i shumë teksteve të këngëve të mrekullueshme labe që i kanë bërë të famshëm grupet që i kanë kënduar. Vlen këtu të përmendim “Këngën e bilbilenjve, Kënga e nizamit, Dil, o sy i zi, Te bajamja në avlli,” e shumë të tjera. Ai u largua nga jeta në vitin 2001 në moshën 50 vjeçare.

Tre nga vëllimet e tij u botuan pas vdekjes.

“Zaho Balili është djep i ujërave magjepse të Rexhinit në Kurvelesh. Ato e nanurisën dhe i rritën frymëmarrjen me stërkalat e tyre të ylberta. Ato, tek gremisen, thellë në hone, kanë një tingëllimë të argjendë, një simfoni dehëse prej iso e këmborësh.

Të tillë kamë menduar dhe peizazhin e këngës së shpirtit të mikut tim, shokut dhe bashkëlëvruetit të kësaj gjinie.

Kënga e Zahos gurrëroi për tri dekada, herë në krahët e vesës, herë në krahët e brenqës, njëlloj me identitetin natyror të këtyre viseve.

Zbrisni të çlodheni në shtrojet e këtyre këngëve dhe do më besoni, që Balili ka shtruar një ujëvarë, si nga ato të mëmëlindjes, jo vetëm në poezinë popullore, por dhe në prozë, siç nisi të dëshmohej në këtë libër të parë me tregime.

I rritur dhe i mençuruar me këtë nektar Labërie, ai, brenda modestitë së vet, e rriti dhe e ngjiti dhe krijimtarinë e tij të hojshme, në majat e zilishme të vlerave duke na lënë një zë origjinal, që edhe pse u nda para kohe prej nesh, do të mbetet gjithnjë joshës në ndjenjën e respektuar të mademit krijues”.

“Iso-polifonia 2-3-4 zereshe”

Vasil S. Tole

The 2-, 3- and 4 voice iso – polyphony

Before casting a look at the 2-, 3- and 4-voice polyphony, I would like to mention a few features which have been typical and have not changed in the course of years.

Firstly, in the Lab iso-polyphony, the song, in the men’s as well as the women’s repertory, starts with the first voice “the starter” and finishes in group with all the participating voices while singing in polyphony. The average formal length of singing of a strophe in the 2-, 3- or 4 voice Lab songs, lies through an interval of 25”-30”. In the Tosk iso-polyphony, the song usually starts with the group’s iso which plays the starter’s role with the necessary height for the song. Then follows the interpretation of the first voice, mainly in the 2- and 3 voice songs. Just like in the Lab iso-polyphony, the song finishes with the whole group singing. The average formal length of singing a strophe lies between 40” – 50”. Usually, in the 2-, 3- and the 4-voice iso-polyphony the first voice develops at a medium and high register while the second one performs at the medium and low register and sometimes below the iso. In the Tosk iso-polyphony, the second voice is more alternative with regard to the registers. I mean here its freedom to break the song even up to the high register, at the same height as the first voice.

The 2-voice polyphony

Considered as the simplest form of the Albanian polyphony¹, the 2-voice polyphony is wide-spread all over the Southern Albania. We find it among women as well as men. The geographical spread covers almost the whole Toskeri and Labëri, such as the districts of Korça, Librazhd, Pogradec, Kolonjë, Fier, Shpati i sipërm of Elbasanit, the seaside Myzeqe, Vlora’s Myzeqe, the city of Vlora, Vlora’s valley, Berati District’s villages, Mallakaster, the town of Gjirokastra, Lunxhëri, etc. It has been noticed that the polyphony in two voices (from two individuals – note of the author) is sung mainly from the women of the town of Gjirokastra, the men of the village Dukat in Vlora district².

The specific 2-voice singing in the village of Dukat, is thought to be found rarely and in a more limited area and community. We find such a performance among the Albanian women in Macedonia, in the zones of Dolli, Zajazi, Kërçovë, Tetovë, etc., in Labëri only in the village Dukat of Vlora district, performed by the men, while in Toskeri in some villages of the seaside Myzeqe and mainly among the young women. We find this 2-voice among the Arbereshi of Calabria in Italy, where it is still wide-spread even today³. According to Lorenc Antoni, Kerçova’s 2-voice songs may have been inspired from the neighbouring Tosks’ multi-voice singing.

Despite the many classifications into many variants⁴, the 2-voice iso-polyphony generally permeates the

1 In A.L.Lloyd’s “Albanian folk song”, in “Folk music journal”, pg. 218, England 1968.

2 In “Këngë polifonike labe”, Introduction by Spiro Shituni, pg. 8, Tiranë 1986.

3 In Benjamin Kruta’s, “Polifonia dy zërëshe e Shqipërisë Jugore”, pg. 22, Tiranë 1989.

4 According to Benjamin Kruta in “Polifonia dy zërëshe e Shqipërisë Jugore”, pg. 18-22, Tiranë 1989, concerning the classification of the 2-voice, the first type includes those songs sung in a group with the singer singing the tune, that is the first voice and all the group singing the counter-tune, that is, the second voice but always accompanied by the first voice. The second type includes the songs sung in group with the singer and the group singing the tune, (the first voice and the second singer singing the counter-tune (second voice), either accompanied

relationship between the starter and the breaker, a common feature of the southern iso-polyphony, in Toskeri as well as in Laberi, no matter how many people participate in the performance. It is important to point out that the 2-voice with the hidden iso along the melodic development of the voices is the basic feature. In my opinion, the 2-voice in general, should not be considered as a first stage of the polyphonic multi-voice. I would say that the iso-polyphony has not had a historical development of creating its features with two, three or four voices, but has been performed as common stuff, which was then fragmented into the patterns classified as such. That is why the iso-polyphonic 2-voice may seem to be a 2-voice, but one of the functions it performs is a “hidden 3-voice”, “reduced” in two voices.

It should also be added that, there can be no classifications of the 2-voice polyphony just on the basis of the melodic perceptions⁵, or the rhythmic preferences of the songs. There can be no 2-voice singing out of the isopedal concept, which is a feature comprising almost all the forms of the 2-voice in the southern iso-polyphonic music.

The 3-voice iso-polyphony

The 3-voice iso-polyphony is overwhelming in the folk iso-polyphonic repertory of the South Albanian villages, also known as the vocal iso-polyphony and the urban one accompanied by instruments. This is the basic form of our polyphony, with the voices individualized not only from the melodic viewpoint, but also because they have their meaningful definitions for the roles they perform. “The starter”, “the breaker” together with the iso, make up the trio of our vocal polyphony. It should be pointed out that, in most cases, the three-voice iso-polyphony is sung by the men. The current tendencies also bring it in mixed forms, but the traditional polyphonic 3-voice is a men’s 3-voice.

This original formula of our polyphony was also inherited into the urban folk music of South Albania, known as the instrumental iso-polyphonic music. The further continuity of such formula to another area (the urban instrumental band), was the one to determine the continuity of the folk conception about the composition of the technical measures, as well as the guarantee and the development of the genetic expression of our traditional musical expression with other means. From then on (the late 19th century and the early 20th century), the *gernetet* (a musical instrument*****) = the starter, would be the first voice, the violin-the violinist = the breaker, the second voice (or the oncarrier, the responder), and the many-string llahuta-the llahutist (a balalaika-like string instrument) would replace the massive iso (in the role of the filler), which appears to be the basic pattern of their organization. In the urban instrumental music we notice a balance between the men and the women in singing the urban polyphonic music repertory. Nowadays, beside the vocal polyphony, we also find its like, the instrumental iso-polyphony, which is the most contemporary and developed feature of the Albanian folk polyphony⁶. Among the urban instrumental musical creations I would mention the well known urban music of Permeti, Korca, Leskovik, Vlora, Delvina, etc.

The vocal iso-polyphonic 3-voice continues to be present in most part of Toskeri and Laberi. The most typical country zones where the polyphonic 3-voice is still noticed are in the districts of Skrapari, Gramshi, Devolli,

below the first voice, or above it. The third type includes the songs sung in the group, forming the 2-voice during the performance. Here, part of the group led by a singer sings the first voice, the other part sings the second voice and melodically it is below the tune of the first group...the fourth type (d) includes the 2-voice songs performed by 2 individuals, with one singing the second voice, which is under the melody of the first voice, and in relation with it, has got significant disagreement features.”.

5 See Benjamin Kruta “Polifonia dy zërëshe e Shqipërisë Jugore”, - “The 2-voice polyphony in South Albania”, pg. 31-37, Tiranë 1989.

6 In Vasil S. Tole’s , “Sazet, muzika me saze e Shqipërisë së Jugut” – Musical instruments, instrumental music - , pg. 56, Tiranë 1998. Cited bibliography Shiko gjithashtu edhe Vasil S. Tole, “Mbi evoluimin e mjeteve shprehëse në muzikën popullore përmetare”, - the analysis of a song in three variants , in a scientific session on problems of Permeti’s folk music. Përmet tetor 1989.

Gjirokastra, Kolonja, Saranda, Vlora etc. In the course of the study of the polyphonic 3-voice, the researchers have noticed inner resonance with some echo among some singers in the South Albania, when they respond with a throat voice in the iso-polyphonic songs; this is the case of a very typical “jodelli”⁷.

I would also mention that the 3-voice polyphony is an important part of the choreographic folk art. The side-by-side existence of the polyphony and the choreographic art is one of the original forms of the co-existence of the folk polyphonic music with the folk choreography, as a manifestation of its ancient character. Just like in typical structure of the polyphony that we find the *starter, the breaker and the iso*, we do the same in this type of the choreographic creation. In this case it is the polyphony which has “suggested” its structure to the corresponding structure of the folk dances. There is an old saying giving its message through the structural terms of the polyphonic dance: “It is the responder, rather than the starter, the one who performs the dance well.”⁸.

The 4-voice polyphony

The 4-voice polyphony is found in the Lab folk music. There is no form of a 4-voice singing in Skrapari’s Tosk iso polyphony singing, but that has failed to structure a full fourth voice like the one in the Lab iso-polyphony. “While traditionally the 3-voice polyphony was the most wide-spread one, nowadays it is the 4-voice polyphony becoming more popular”⁹. In its structure, the Lab 4-voice has the same features like the 3-voice, having then an additional voice. This is the “striker”, so typical in the polyphonic songs of Gjirokastra, the seaside and Himara, made popular thanks to the performance of the polyphonic group of Xhevat Avdalli and Neço Muko.

So far it has been accepted that Neco Muko is the one who consolidated the “striker” in Himara’s Lab iso polyphony. It is true that Neco Muka introduced in the 30-s some 4-voice kinds of songs with a developed role of the “striker”, but this does not mean that the structure of the “striker” is strange in other Lab areas. Still we accept that this type of “striker” made a new contribution into Himara’s style in the course of its historical development.¹⁰. The musical examples giving evidence of this type may be of a later time, but it is important to point out that its musical pattern is common in the folk music.

The iso-polyphony of the region of Gjirokastra has a significant part in the 4-voice polyphony¹¹ with “the starter”, “the breaker”, “the striker” and “the iso”. Regarded as an old men’s song, we do really notice a very old style of singing. What makes it more interesting is the fact that the vocal folk polyphony has been and remains to be the main option of the urban folk music of the city of Gjirokastra. Unlike the Lab song bulk, which appears to be vertical rather than horizontal, the polyphonic song of the city of Gjirokastra develops and presents the most horizontal polyphony all through the Laberia region. It seems that the fulfilment of the country songs of the villages round Gjirokastra, from where the urban songs of Gjirokastra stem from, came side by side with the development of the citizens of Gjirokastra. Unlike other cities, the urban folk music of Gjirokastra refused to include the use of the musical instruments, which 99% of other cities did; on the contrary it further fulfilled its traditional polyphonic song, which continues to this day.

7 Ramadan Sokoli, “Gjurmime folklorike” – Folk research, pg. 244, Tiranë 1981.

8 From “Albanian proverbs”, pg. 737, Tiranë 1983.

9 “Këngë polifonike labe”, Introduction by Spiro Shituni, pg. 6, Tiranë 1986.

10 In Spiro Shituni, “Polifonia labe”, pg. 235, Tiranë 1989..

11 See also A.L.Lloyd, “Albanian folk song”, pg. 220, in “Folk music journal”, England 1968.

Intangible Heritage of Albania and its Safeguarding

Edmart Nurka

First of all, I would like to thank the organizers for the invitation to take part in this activity, that not only the Ministry of Tourism, Culture and Youth of Albania has defined it as a very important one, but also we as members and representatives of our state.

Being discreet to the main theme for which we are here I would like to say pleasantly that there are many materials of the intangible heritage in the archives of the different cultural state institutions of Albania. The main base of them, consists of materials of folkloric intangible heritage, as it might be in either of your countries. Among these institutions, I can mention the Institute of Popular Culture (IPC hereinafter), which possesses a very great archival value, beginning with the Video and Audio Recordings, and the Literacy Folklore Recordings, and also original manuscripts of different authors. IPC has the greatest archive of these values in our country. One of the greatest archives, as well, is present in the Albanian Radio-Television, where there are many film productions of the festivals and different folkloric activities organised in our country.

During the period of Communist regime the Albanian Radio Television was one of the main institutions that filmed every activity organised, and that's why its archive consists of many such activities.

The National Centre for Folkloric Activities has such a discreet archive. It consists of some Folkloric Festivals filmed and also a considerable number of musical works, where the great part of them is original manuscripts of the most

distinguished composers that our country has had.

Unfortunately, I can say that even there is such a great archive of the intangible heritage in Albania, this has not been yet registered in the database of the National Inventory Centre for Cultural Properties, which is the main institution determined lawfully by the Albanian State to catalogue the Albanian Cultural Heritage, including the material and the intangible one.

We must say that Albania has a complete legislation, as far as the safeguarding of the intangible Heritage is concerned. The Albanian Parliament by means of the 9048 Law has put under protection the entire cultural heritage, of course, including here also the intangible one. So in the Article 4 of this law is explained which are the intangible values that the law has under protection:

- 1) The use of the Albanian language in the literacy works;
- 2) The memory recall verbal (wordy) folklore, written or recorded;
- 3) Vocal, choreographic or instrumental folklore;
- 4) Customs and traditional habits (morals);
- 5) Beliefs and traditional dependences;
- 6) Various traditional handicrafts.

The cultural heritage law in Albania is of contemporary parameters, but we can not say the same for the cataloguing and digitalizing of intangible heritage archives. The Communist Period although it was rich with folklore and

folkloric activities, it created a big technical vacuum in Albania. So we can say that up to the '90s almost the 90% of the intangible heritage archives were in analogy format and less in the digital one. In any case after the '90s Albania is trying hard to rich the lost time.

The National Inventory Centre for Cultural Properties (NICCP hereinafter), has been created in 1995, with the donation of World Bank. It is under the Ministry of Culture, Youth and Sports, with the main aim: the establishment of the digital catalogue of the cultural heritage of Albania.

In 1999 we developed the Project NICCP 99/01. "An automated system of the cultural heritage administration" which goal was:

Creating a unique database for the cultural heritage, movable and immovable, for all the categories of the owners, aiming the identification, cataloguing, safeguarding and its exploitation by:

- the state administration for management
- police organs to protect (control of the transactions)
- scientific institutions for study and the general public for acknowledgement.

In 2000 with the funds of the state budget we replaced the old material database in the NICCP and the realization of the Project: The National Digital Network of Cultural Heritage Managing.

In 2001, NICCP started the experimentation of the new software, named "Omifa", which was planned and compiled by the NICCP, and in 2002 loaded all the data into the new database, which is actually working on.

The actual phase of the Project is linked with the providing of the computer infrastructure and the qualification of the cataloguing personnel in the regional Centres (7 centres), with the aim to create stable connections, for fast communication and exchange of information.

The new law "On the Cultural Heritage" is approved by the Parliament in April 2003. This is an impetus for the NICCP, which has important goals on controlling the transactions and the management of the cultural properties. These are

foreseen in the Project National Digital Network of the Cultural Heritage.

The NICCP has done a great job in inventorying the material heritage and is actually working on, but has not yet begun to catalogue the intangible heritage. This has come because of some factors, where the most important one is the adaptation of the cataloguing program with the linguistic terms, belonging to the intangible heritage specifications, and also other technical details to add to the cataloguing program to make it complete and without deficiencies.

Of course the NICCP has the duty to compile and format the object card which will be used in cataloguing the Intangible Heritage. However the NICCP is in continuous contact with all the institutions with the intangible heritage in their material archives and soon we will began with recording them.

Remaining in the legislation field, Albania on 13 March 2006 has ratified the Convention for the non-material Cultural Heritage, which was approved by the UNESCO in 2003 in Paris.

The Albanian state for a most efficient work towards the intangible heritage has risen up a special committee which is called the National Committee for the Intangible Heritage (NCIH). This committee is the highest state organ which mobilizes all the other institutions which have the legal duty to work for the safeguarding of the intangible Heritage. Also the National Committee for the Intangible Heritage has the right to take decisions and to propose laws or law changing for the better of the safeguarding of Intangible Heritage. This committee has its pilot structures, where the head of the committee is the Minister of the Ministry of Tourism, Culture, Youth and Sports and its members are the directors of the National Inventory Centre for Cultural Properties, the Institute of Popular Culture, and the National Centre for Folkloric Activities, etc, so is created a network institutions who take care for intangible heritage.

This was all as far as the Albanian legislation for the intangible heritage is concerned. I mentioned above that we are behindhand concerning with the cataloguing and digitalizing of the intangible heritage, but this does not

mean that nothing has been done, or nothing has begun until now in Albania concerning this fact, because every institution has its inner catalogue.

The Institute of Popular Culture is doing a very good job with its archive. This institution in collaboration with the Academy of Sciences of Austria has commenced, first of all, to complete the quality of its archive. So we can say that the job to register from the analogue system to the digital one the audiovisual archive, which comprises of about 3000 hours registration, has begun. This is an important step that one of our institutions is making, so to conserve in up-to-date and optimal conditions of the intangible heritage archives. Through this project supported by the Academy of Sciences of Austria and financed by the Austrian Agency for Development is made possible that the Institute of Popular Culture to train some of its employees in this field, and is provided with the most hi-tech equipments to turn the archive from analogue into a digital one. With the beginning of this project the IPC aims to:

- 1) Protect as long as it is possible the audiovisual funds.
- 2) Bring up to date the technical-archival infrastructure on the basis of the hi-tech models.
- 3) Manage the audiovisual collection according to the determined standards by the European Commission on Preservation and Access.

So with the implementation of this project it will be possible that all the archive of the IPC to transfer in a Computer Tape LTO (Linear Tape-Open), as the International Association of Sound and Audiovisual Archives has considered the CD no more as a durable archival format after 2002.

The National Register of the Folklore Bearers is in its first steps, which is being created near the National Centre for the Folkloric Activities. This register aims the safeguarding of the intangible heritage. It will create a database with the CVs of all those individuals that have played a special role in conserving the intangible heritage values. Of course, these CVs will be accompanied with different audiovisual materials of these individuals.

This is what has been done up to date in our country and what will be done, as far as the inventoring and cataloguing of the intangible heritage is concerned.

Another way of functioning in Albania, as I believe in either of your countries, there are the different activities as the festivals or the concerts organized with the aim to transmit and to preserve the intangible heritage.

The festivals are divided typologically in our country. They are:

- 1) The Typological Folkloric Festival of Popular Dance
- 2) The Typological Folkloric Festival of Popular Civil Song
- 3) The Typological Folkloric Festival of Popular Rhapsody and Instrumentists
- 4) The Typological Folkloric Festival of Folk Orchestra
- 5) The Typological Folkloric Festival of Folk Iso-Polyphony

These are 5 Festivals that the National Centre for Folkloric Activities organizes every year with the Albanian State financing. Also there are several regional activities:

- 1) Dardan Festival
- 2) Dibra Festival
- 3) Double Dance etc.

With the financing of these activities the Albanian state follows its policy not only to protect the conserved intangible heritage in the archives of the institutions, but also to give access to the public to see the way it has been singed and danced since the first time.

The organization of these festivals has very strong scientific criteria. It does not permit any deformation to these folkloric songs or dances.

But not only have these activities made possible the conservation of the intangible heritage, as once every 4 years our state organizes the National Folkloric Festival in Gjirokastra-City. This is the greatest event of the intangible heritage organized in our country. There are many folkloric branches included, which cultivate in our country, which begin from the Dance up to the Folk Iso-Polyphony. A great

visual archive basis located near the National Centre for the Folkloric Activities and especially near the Institute of the Popular Culture comes from this Festival.

Finally, I cannot leave without mentioning the good job that the Albanian State has done in collaboration with UNESCO for the safeguarding of one of the greatest values of the intangible heritage, the Albanian folk Iso-Polyphony. As you may know the folk Iso-Polyphony is under the protection of the UNESCO as "The Masterpiece of the Oral and Intangible Heritage of Humanity" on 25 November 2005. This shows that not only the big works that our intangible heritage has, but also the big work our state has done in preserving of this value of our country.

I would like to thank you for your attention hoping and having faith that we will be going home with a great experience in the field of cataloguing and digitalizing of the intangible heritage. And that of course will be useful for us to start our intangible heritage inventory.

“Pullat e Iso-polifonisë”

ISO-POLIPHONY

“Kryevepër e trashëgimisë gojore dhe shpirtërore të njerëzimit”, UNESCO

“A Masterpiece of oral and intangible heritage of humanity”

www.isopolifonia.com **Newsletter; Shkurt 2010, Nr. 4**

Maksi Vela, pikurë "Grupi iso-polifonik Lab"

Organ i përnuajshëm i Këshillit të Muzikës Shqiptare, antar i Këshillit Ndërkombëtar të Muzikës IMC/ UNESCO dhe seksionit Shqiptar të CIOFF-it.

Këshilli Botues

Kryetar Nderi: *Prof. Ramadan Sokoli*
Kryetar i Këshillit Botues: *Akademik Vasil S. TOLE*
Antarë: *Akademik Jorgo Bulo, Prof. Dr. Fatmir Hysi. Prof. Agron Xhagolli, Prof. Spiro Shituni (USA), Dr. Eno Koço (Angli), Prof. As. Josif Minga, Bardhyl Londo, Aleks Todhe,*

Kolegjiumi i Redaksisë: *Engjël Serjani, Arian Avrazi, Ilir Dhuri, Lefter Cipa, Muhamet Tartari, Sejmen Gjokoli, Maksi Kulo, Thanas Dino, Shkëlqim Hajno, Shkëlqim Guçe,*

Drejtör: *Niko Mihali*
Faqosës: *Ilir Parangoni*

Kontakt: **Këshilli i Muzikës Shqiptare:**
e-mail: vasiltole@hotmail.com
cel: 0 69 210 5555 1

Seksioni shqiptar i Cioff-it:
E-mail: egjikassoc@albmail.com
Cel: 0 69 22 34986

Këshilli i Muzikës Shqiptare-KMSH është person juridik i regjistruar pranë Gjykatës së rrethit Tiranë me nr. Akti 3074, me vendimin nr. 1784. K.M.SH-Albanian Music Council zyrtarisht njihet si Komiteti Nacional i Këshillit Ndërkombëtar të Muzikës (IMC)-UNESCO, në Shqipëri. (CIM/49.631)